

Laisvoji

„Kur nesukuriama laisvoji rinka, ten susikuria juodoji“

rinka

LIETUVOS LAISVOSIOS RINKOS INSTITUTO LEIDINYS

2009 Nr. 1 (sausis – kovas)

Leidėjų žodis

Skirkite 2 proc. LLRI

Nuo 2004 m. kiekvienas Lietuvos gyventojas iki 2 proc. nuo sumokėto gyventojų pajamų mokesčio savo nuožiūra gali skirti kuriai nors organizacijai, turinčiai teisę būti paramos gavėju.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas, pasinaudodamas įstatymo suteikta galimybe, kviečia bendraminčius, bičiulius ir visus laisvės idėjų puoselėtojus Lietuvoje prisidėti prie bendros vizijos įgyvendinimo.

Visą reikalingą informaciją rasite LLRI tinklalapyje adresu: http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/apie_llri/llri_remimas/skirkite_2_proc_llri/208

TURINYS:

VALIUTŲ VALDYBAI LIETUVOJE – 15 METŲ.....2 psl.

Valiutų valdyba jau 15 metų garantuoja stabilų litą

Šiandien reikalai būtų gerokai prastesni, jei Lietuva neturėtų valiutų valdybos. *Interviu su valiutų valdybos modelio kūrėju Lietuvoje Steve H. Hanke*

ANONSAI.....4 psl.

EKONOMIKOS KRIZĖ.....5 psl.

EKONOMINĖ POLITIKA.....10 psl.

VALSTYBĖS NAŠTA.....13 psl.

EKONOMINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS.....15 psl.

IDĖJŲ SKLAIDA.....17 psl.

LIETUVOS EKONOMIKOS TYRIMAS.....18 psl.

Kone kas ketvirtas litas – šešėlyje

SKAITINIAI.....20 psl.

Pinigų saugyklos. *Murray N. Rothbard*

LLRI DIENORAŠTYJE.....23 psl.

Apie prognozavimą

Ką subsidijuosi, tą ir gausi

Laisvų mainų naudos iliustracija – kraujas už pinigus

Kaip valdžia sutaupė 2 milijardus

Šiomet balandžio 1-ąją juokauti ekonomikos temomis sunku, nes daug kas, ką galima buvo pateikti kaip pokštą, tapo tiesiog šios dienos realybe. Jei kas prieš metus jums būtų pasakę, kad valdančioji dešiniųjų partijų koalicija drastiškai

pakels mokesčius, sustabdys kairiųjų įvykdytą pensijų reformą ir asmenų kaupimui skirtais pinigais gelbės neefektyviają „Sodrą“, būtumėte pasakę, kad tai - balandžio 1-osios pokštas. Ar būtumėt galėję patikėti, kad Seimas priims maisto produktų antkainių ribojimo įstatymą, ir „už“ balsuos net liberalai, kad bus siekiama sureguliuoti prekybininkų ir tiekėjų santykius? Kuo, jei ne juokų diena, paaiškintumėte, kad savanoriškas sveikatos draudimas bus suvokiamas kaip valstybinis sąskaitų finansavimas? Kad dešiniųjų ministrai iš reformatorių taps valstybiniais ūkininkais ir valstybines akcines bendroves ne demonopolizuos ir išvalstybins, o tiesiog ims „geriau“ valdyti. Kad dešinieji nesutars tarpusavy dėl išlaidų karpymo ir kaip tikri biurokratai stos ginti „savo“, t.y. kuriojamos ministerijos, daržą.

Seime iš konservatorių lūpų nuskamba siūlymas įvesti progresinius ir turto mokesčius, labiausiai nudžiugindamas kairiuosius. Konservatorių ministras abejoja, ar pensijų fondų valdytojai nudirbo ką nors doro. Ir taip toliau. Kvailiausi samprotavimai ir sprendimai liejasi lengvai ir greitai, tuo tarpu saulėtekis ir saulėlydis juda vėžlio greičiu, būtinos reformos stringa arba stovi vietoje. Dešiniųjų valdžia padaro net tai, ko nebūtų drįsę atvirai siūlyti kairieji.

Kai įvykdyti darbai parodo tikruosius dešiniųjų prioritetus, pirma nusivilia dešiniuosius rinkę ir būtent dešiniųjų politikos laukę rinkėjai. Juk sunkmečiu dešiniųjų sprendimų poreikis – visais būdais mažinti valdžią – yra tiesiog gyvybiškai būtinas. Tai ir yra į valdžią išrinktųjų dešiniųjų misija, jos neįvykdę jie išeina ilgametėn opozicijon.

Sunkmetis nėra nei priežastis, nei pretekstas, galintis paaiškinti tokį pažiūrų ir veiksmų neatitikimą deklaruojamoms vertybėms. Paprastai pažiūros, jei jau jos yra, nekinta nuo to, kad pasunkėja ekonominė padėtis, ar per tris mėnesius. Lietuvos politikus yra ištikusi identiteto krizė, o paprasti žmonės yra įstumti į klaviatę, kai sveikos ekonominės politikos nebėra iš ko tikėtis.

Politikų savanaudiškumo bacila užsikrečiama labai greitai. Atėjus į valdžią nebelieka kairės ir dešinės, lieka tik pozicija ir opozicija. Viltis, kad politikai gali būti nuoseklūs, laikytis duoto žodžio ar rinkimų programos, matyt, yra kvailių motina. Ir tai, kad valdžios kritika yra populiarė prekė, yra tik pačios valdžios nuopelnas.

Rūta Vainienė

LLRI prezidentė

Valiutų valdyba jau 15 metų garantuoja stabilų litą

Interviu su Steve H. Hanke, 2009 kovas

Balandžio 1 d. suėjo 15 metų, kai Lietuvos valiuta – Litai – yra susieta su užsienio valiuta ir padengta šimtaprocentinėmis užsienio valiutos atsargomis. 1994 m. balandžio 1 d. įsigaliojęs Lito patikimumo įstatymas padėjo stabilizuoti Lietuvos ekonomiką, pažaboti hiperinfliaciją, pinigai Lietuvoje tapo laisvi nuo valdžios kišimosi ir manipuliacijų.

Nėra šiandien didesnio iššūkio valstybėms, stojančioms į kovą su krize, kaip išrauti jos šaknį – besaikį pinigų gaminimą (kuris tolygus padirbinėjimui, tik legalus). Pinigų stabilumas yra pagrindinė atrama žmonėms ir rinkoms. Apriboti pinigų emisiją galima ir esant valstybiniam pinigams – mums puikiai pažįstama valiutų valdyba tokiam tikslui tarnauja.

Rūta Vainienė,
„Veidas“, 2009-02-23

Svarbiausia šios jau 15 metų sėkmingai veikiančios valiutų valdybos savybė – šimtaprocentiniai užsienio rezervai, užtikrinantys galimybę kiekvieną litą apyvartoje fiksuotu kursu iškeisti į bazinę valiutą. Pradžioje ši valiuta buvo JAV doleris, nuo 2002 m. vasario 2 d. litas buvo susietas su euru.

„Lito patikimumo įstatymas užtikrina, kad Lietuvos valdžia negali imtis nematomo apmokestinimo būdo, kai valstybė neribotai spausdina pinigus ir taip sukelia ne tik kainų augimą, nuskurdina pinigų turėtojus, bet ir sąlygoja verslo ciklus bei pasaulį drebinančias krizes. Nei Lietuvos bankas, nei Vyriausybė ar Seimas negali spausdinti eurais nepadengtų litų. Todėl Lito patikimumo įstatymas yra stabilumo saugiklis, neleidžiantis manipuliuoti pinigų kiekiu,“ - sako LLRI prezidentė Rūta Vainienė.

LLRI prezidentė teigia, kad tvirtas litas yra didžiausia Lietuvos ekonomikos vertybė. Jis padėjo ekonomikai atsigaivinti ir kilti. Sunkmečiu lito prižiūrimas yra tvirtas inkaras, neleidžiantis ekonomikai kristi į neišmatuojamą finansinę bedugnę, kuri atsivertų, jei valdžia galėtų elgtis su litu savo nuožiūra.

Valiutų valdybos svarbą Lietuvoje akcentuoja vienas iš šio modelio autorių, dirbęs vyresniuoju ekonomistu JAV Prezidento R. Reigano Ekonomikos patarėjų taryboje bei patarėju daugelyje šalių – ekonomikos profesorius Steve H. Hanke, kuris 1994 m. buvo valiutų valdybos modelio sukūrimo Lietuvoje valstybės konsultantas.

„Jokia monetarinė sistema negali apsaugoti ekonomiką nuo visų iškiliančių problemų. Pasaulio ekonomika traukiasi, ir šiais metais augs tik kelių šalių ekonomikos. Tačiau pirmoji banga šalių, patyrusių sunkių problemų dėl valiutos, buvo šalys, turinčios centrinius bankus – Europoje tai Islandija, Ukraina, Latvija, Vengrija ir Baltarusija“, - sako tuometinio Vyriausybės vadovo Adolfo Šleževičiaus patarėjas, ekonomikos profesorius S. Hanke.

Pasak jo, šiuo metu visos šalys išgyvena sunkumus dėl pasaulio ekonomikos krizės. Lietuvoje šiuos sunkumus švelnina valiutų valdybos sistema. „Trumpai tariant, reikalai būtų kur kas prastesni, jei Lietuva turėtų bet kurį kitą valiutos kurso režimą – nebent būtų tapusi Europos pinigų sąjungos nare“, - sako S. Hanke.

Naujiųjų portalai ELTA ir Delfi.lt publikuoja interviu su vienu iš lietuviškojo valiutų valdybos modelio autorių, tuometinio Ministro Pirmininko Adolfo Šleževičiaus patarėju, ekonomikos profesoriumi Steve H. Hanke.

1981-1982 m. Steve H. Hanke dirbo vyresniuoju ekonomistu JAV Prezidento Reigano Ekonomikos patarėjų taryboje bei

patarėju daugelyje šalių – Albanijoje, Kazachstane, Indonezijoje, Venesueloje, Jugoslavijoje. Jis taip pat suvaidino svarbų vaidmenį kuriant ar įgyvendinant valiutų reformas Argentinoje, Estijoje, Lietuvoje, Bulgarijoje, Bosnijoje-Hercegovinoje, Juodkalnijoje ir Ekvadore. 1998 m. dr. Hanke buvo tituluotas vienu iš 25 įtakingiausių žmonių pasaulyje.

Šiuo metu Steve H. Hanke yra taikomosios ekonomikos profesorius ir dirba vienu iš Taikomos ekonomikos ir verslo studijų instituto direktorių Johns Hopkins universitete Baltimorėje. Jis taip pat yra vyresnysis Cato instituto bendradarbis Vašingtone, Nacionalinio Kuveito banko tarptautinės patarėjų tarybos narys, Jungtinių Arabų Emyratų finansinės patarėjų tarybos narys, žurnalo „Forbes“ apžvalgininkas.

Valiutų valdyba ją įsivedusioms šalims padėjo sutramdyti infliaciją ir išlaikyti spartų ekonomikos augimą

- Trumpai papasakokite valiutų valdybos atsiradimo pasaulyje istoriją. Bendrai vertinant, ar tai sėkmingas ar nesėkmingas pinigų politikos vykdymo modelis? Kokia pagrindinė priežastis nesėkmės atvejais? Palyginkite valiutų valdybą su kitais modeliais, ribojančiais (mažinančiais) monetarinės valdžios vaidmenį.

- Pirmosios valiutų valdybos buvo įvestos XIX a., o visame pasaulyje paplito XX a. pirmoje pusėje. Šis modelis buvo ypatingai populiarus britų kolonijose – jis tapo paprastu ir efektyviu būdu užtikrinti, kad vietinės valiutos nenuvertėtų svoro sterlingo atžvilgiu. Valiutų valdybos taip pat egzistavo daugelyje nepriklausomų šalių. Šis modelis turėjo puikią savybę – padėjo išvengti valiutų nuvertėjimo ir išlaikyti pilną bazinės valiutos konvertuojamumą. Palyginti su šalimis, kuriose veikė centriniai bankai, valiutų valdybas įsivedusiose šalyse infliacija buvo žema, o ekonomikos augimas – visada gana spartus.

Valiutų valdybos modelis tapo nebepopuliarus maždaug po 1950-ųjų, nes ekonomistai ir politikos kūrėjai manė, esą centrinių bankų vykdoma diskrecinė pinigų politika gali paskatinti spartesnę ekonomikos augimą. Būtent dėl įsivaizduojamų centrinės bankininkystės pranašumų, o ne dėl kokių nors egzistuojančių valiutų valdybos trūkumų, dauguma šalių pakeitė savo valiutų valdybas centriniais bankais. Rezultatai dažniausiai būdavo prasti. Perėjusios prie

centrinės bankininkystės, kai kurios šalys, pavyzdžiui, Birma, Jamaika, Nigerija, Filipinai ir Zimbabvė, susidūrė su aukštu infliacijos lygiu ir atitinkamu ekonomikos nuosmukiu.

Po komunizmo griūties susidomėjimas valiutų valdyba atgijo dėl šio modelio paprastumo, efektyvumo ir puikios reputacijos praeityje. 1992-1997 metų laikotarpyje Estija, Lietuva, Bosnija ir Bulgarija įsivedė į valiutų valdybą panašias sistemas. Argentina tokią sistemą įsivedė 1991 m. – ją iš dalies paskatino ankstesnė valiutų valdybos veikimo patirtis prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Visos šios valiutų valdybai giminingos sistemos turi tam tikrų spragų, kurių nebuvo daugelyje ankstesnių valiutų valdybos modelių. Argentinos atveju, tos spragos prisidėjo prie didžiulio šios sistemos ir visos Argentinos ekonomikos žlugimo 2001 ir 2002 m. Esu daug rašęs apie Argentinos atvejį – pats naujausias straipsnis publikuotas leidinio Central Banking Journal (Žurnalas apie centrinę bankininkystę) 2008 m. vasario numeryje, pavadinimu „Kodėl Argentina neturėjo valiutų valdybos“ („Why Argentina did not have a currency board“).

Be valiutų valdybos, yra ir kitų sistemų, kurios apriboja diskrecinę pinigų politiką. Istorškai labiausiai paplitusios yra dolerizacija (šiandien dar egzistuoja kai kuriose šalyse) ir laisva bankininkystė (šiuo metu išnykusi, bet vis dar įmanoma). Visose šiose sistemose bendra tai, kad nėra vietinio centrinio banko, spausdinančio nacionalinę valiutą. Euras taip pat to pasiekia, tik kitaip nei kitose sistemose. Visoms joms būdinga tai, kad jos padėjo išvengti aukštos infliacijos epizodų.

Lito patikimumo įstatymas suteikė Lietuvos nacionalinei valiutai tvirtą pamatą ir pasitikėjimą

- Balandžio 1 d. valiutų valdybai Lietuvoje sukako 15 metų. Gal dar pamenate Lietuvos ekonominę situaciją prieš 15 metų, kai buvo diegiamas valiutų valdybos modelis? Kokią matote valiutų valdybos įtaką Lietuvos ekonomikai?

- Puikiai Lietuvos laisvosios rinkos instituto darbo dėka Lietuva tapo pirmąja buvusios Sovietų Sąjungos šalimi, kur valiutų valdybos modelis buvo plačiai aptariamasis plačiojoje visuomenėje ir tarp valstybės pareigūnų. Ministrui Pirmininkui Adolfui Šleževičiui apsilankius Estijoje 1993 m., valiutų valdyba tapo ypatingai svarbiu klausimu. Didelį įspūdį jam padarė Estijos valiutų valdybos sistema ir jis teiravosi, kas jos autorius. Po to jis susisieko su manimi Paryžiuje ir 1994 m. sausio 26 d. pakvietė mus su žmona į privačius pietus Vilniuje. Dar prieš patiekiant desertą Ministras Pirmininkas buvo apsisprendęs, kad Lietuvoje bus įvedamas valiutų valdybos modelis ir kad aš būsiu valstybės konsultantas šiame projekte. Tokį greitą sprendimą iš dalies lėmė įspūdingas valiutų valdybos veikimas Estijoje. Be to, Premjeras Šleževičius buvo įsitikinęs, kad taisyklėmis grindžiama valiutų valdyba laikys Lietuvos banką už trumpo pavaldžio ir uždės tvirtą biudžeto apynasrį parlamentui.

Lietuva galėjo pirmoji įsivesti valiutų valdybą ir iš karto sukurti patikimą valiutą. Tačiau ji lūkuriavo beveik dvejus metus stebėdama Estiją, tuo tarpu jos pažanga pinigų ir apskritai ekonominės politikos srityse buvo labai lėta. Lito patikimumo įstatymas paspartino pažangą, suteikdamas valiutai tvirtesnį pamatą ir tokį pasitikėjimo lygį, kuriam prilygo tik keletas kitų Centrinės ir Rytų Europos valiutų.

Pabaigai paminėsiu, kad 1994 m. Lietuvos laisvosios rinkos instituto išleistoje knygoje „Valiutų taryba: pasiūlymai Lietuvai“ (autorai H. Hanke ir Kurt Schuler) pateikiamas pradinis valiutų valdybos planas Lietuvai.

- Kokios svarbiausios lietuviškosios valiutų valdybos sistemos pamokos? Ar Jūsų teoriniai lūkesčiai išsipildė?

- Kaip ir tikėjau iš ankstesnės patirties, infliacija smuko iki vienaženklų skaičių, valiutos kursas tapo stabilus ir tapo įmanomas pilnas konvertuojamumas. Dar daugiau, šios aplinkybės išliko ilgą laiką. Lito persiejimas prie euro sustiprino Lietuvos ekonominę integraciją su Vakarų Europos šalimis.

- Ar Lietuvos ekonomika šiandien atrodytų kitaip, jei prieš 15 m. mūsų šalis nebūtų įdiegusi valiutų valdybos? Kokie tai galėtų būti skirtumai?

- Lietuvą galėjo ištikti Latvijos likimas. Latvija kurį laiką eksperimentavo su laisvai plaukiojančiu valiutos kursu, tada perėjo prie kelių valiutų krepšelio, kol galiausiai susiejo latą su euru gerokai vėliau nei Lietuva. Galų gale visai neseniai Latvija pareiškė, kad jos centrinis bankas veikia kaip valiutų valdyba, tačiau jos sistema neturėjo jokio teisinio pagrindo, kokį Lietuvai suteikė Lito patikimumo įstatymas. Kai praėjusį rudenį Latvija susidūrė su sunkumais, Latvijos bankas sumažino savo užsienio rezervų atsargas žemiau 100 proc. ribos, taip iš dalies siekdama gelbėti „Parex“ banką. Latvijoje tvyrojo devalvacijos baimė ir šalies vyriausybė turėjo kreiptis į TVF ir kitas institucijas dėl paskolų, kurios, palyginti su šalies ekonomika, buvo gana didelės.

Daug ekonomikų būtų tvirtesnės, jei šalys turėtų valiutų valdybas, o ne nacionalinius centrinius bankus

- Pasaulyje nėra daug šalių, turinčių valiutų valdybos sistemas. Kaip manote, kodėl? Ar po dabartinės krizės situacija pasikeis? Ar dekretiniai (fiat) pinigai yra gera bazinė valiuta valiutų valdybai? Kokius kitus sprendimus galėtumėt pasiūlyti ateičiai? Ar tai auksas, aukso standartas, 100-procentiniai bankų rezervai ar kt.? Kokie yra kiekvieno iš šių modelių ekonominiai privalumai ir trūkumai?

- Kaip jau minėjau anksčiau, valiutų valdybos modelis ilgam buvo išėjęs iš mados ne dėl jo trūkumų, o dėl menamų centrinės bankininkystės privalumų. Daugelio šalių ekonominiai duomenys būtų geresni, jei jos turėtų valiutų valdybas, o ne nacionalinius centrinius bankus, tačiau politikams paprastai nepatinka jų veiksmų apribojimas, ką padaro valiutų valdybos sistema. Man idealiausia tokia sistema, kurioje vyksta visiška konkurencija tarp valiutų, kurioje žmonės gali laisvai sudaryti sutartis ta valiuta, kuria tik nori, o finansinės institucijos gali laisvai eksperimentuoti siūlydamos bet kurį sutartinį atsiskaitomąjį vienetą, kuris, jų manymu, žmonėms bus priimtinas. Piniginiai poreikiai išsirutulioja laikui bėgant, o konkurencija leidžia institucijoms evoliucionuoti kartu su jais.

Nėra nė vienos monetarinės sistemos, kuri apsaugotų nuo visų būsimų problemų

- Ar dabartinė globali ekonomikos krizė turi ką bendro su valiutų valdybos modeliu? Kaip valiutų valdyba veikia ir atsilaiiko ekonominių krizių metu? Kokie kiti ekonominiai procesai vyksta recesijos metu esant valiutų valdybos sistemai?

- Jokia monetarinė sistema negali apsaugoti ekonomikų nuo visų iškiliančių problemų. Pasaulio ekonomika traukiasi, ir šiais metais augs tik kelių šalių ekonomikos. Tačiau verta paminėti, kad pirmoji banga šalių, patyrusių sunkių problemų

dėl valiutos, buvo šalys, turinčios centrinius bankus – Europoje tai Islandija, Ukraina, Latvija, Vengrija ir Baltarusija.

Jei spekuliacijos dėl lito sustiprėtų, Lietuva gali rinktis eurizaciją, kaip pasielgė Juodkalnija 1999-aisiais (tuo metu dirbau Prezidento Milo Djukanovičiaus patarėju). Slovakijos, neseniai tapusios Europos centrinio banko nare, ir Juodkalnijos, nesančios šio banko nare, patirtis rodo, kad euras suteikia monetarinio stabilumo. Europos Sąjungos sukurti barjerai eurizacijai yra nelogiški ir duoda priešingus rezultatus esant dabartinei finansų krizei.

Lietuvoje krizės padarinius švelnina valiutų valdyba

- Kokius privalumus ir trūkumus Lietuvos ekonomikai suteikia valiutų valdybos sistema šiandien? Ką patartumėt Lietuvos valdžios atstovams, jie šie siektų išlaikyti valiutų valdybą?

- Šiuo metu visos šalys išgyvena sunkumus dėl pasaulio ekonomikos krizės. Lietuvoje šiuos sunkumus švelnina valiutų valdybos sistema. Trumpai tariant, reikalai būtų kur kas prastesni, jei Lietuva turėtų bet kurį kitą valiutos kurso režimą – nebent būtų tapusi Europos pinigų sąjungos nare. Tai man primena apie klaidingus Europos Komisijos ir ECB sprendimus 2006 m. – būtent uždrausti Lietuvai tapti EPS nare. Dabar jau galima skaičiuoti šių blogų 2006 m. sprendimų kainą ir EPS šalims narėms, ir Lietuvai.

95 proc. informacijos apie ekonomiką - klaidinga

- Vyraujančios ekonominės minties atstovai į defliaciją žvelgia su baime (tai kartais neišvengiama šalyse, turinčiose valiutų valdybas, dėl pinigų pasiūlos sumažėjimo). Kaip tai pakomentuotumėt? Ar žmonėms tikrai reikia bijoti defliacijos? Ar defliacijos procesai kenkia ekonomikai?

- Vyraujantis požiūris yra neteisingas. Valiutų valdybos sistemos nėra linkusios į ilgalaikius defliacijos proveržius. Tai patvirtina mano „95 proc. taisyklė“: 95 proc. to, kas publikuojama arba transliuojama apie ekonomiką ir finansus, yra arba klaidinga, arba nereikšminga.

Valdžia niekuomet nesiūlo tik vieno – savo gaminamų pinigų stabilumo, o juk būtent tai valdžia privalėtų užtikrinti. Pasaulinių pinigų valdžios. Šioje vietoje grįžtu į Lietuvą ir tik pasidžiaugiu, kad valiutų valdyba jei ne pasaulinei, tai bent Lietuvos pinigų valdžiai yra uždėjusi apynasrį. Be jo Lietuvoje būtų ne finansų krizė, o katastrofa.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-02-17

ANONSAI

> Diskusija apie energetiką balandžio 8 d.

Balandžio 8 d. 9 val. Lietuvos laisvosios rinkos institutas organizuoja diskusiją „Energetika – viešoji gėrybė ar verslas?“, kurios tikslas – iškelti į viešumą prieštarigus energetikos sektoriaus tikslus, taikomų priemonių pasekmes ir vartotojui, ir tiekėjui, aptarti pagrindines energetikos sektoriaus mišraus (privataus – valstybinio) valdymo ypatybes ir problemas bei rasti problemų sprendimo būdus. Renginyje vyks Lietuvos Respublikos Seime (Konstitucijos salė, I rūmai, 3 a., įėjimas per III Seimo rūmus). Dalyvavimas renginyje pagal kviečiamųjų sąrašą.

Kokią įtaką vartotojams ir įmonių veiklai daro itin detalus reguliavimas, kokia kaina – reguliuojama ar nereguliuojama – greičiau reaguotų į pasikeitusią ekonominę situaciją? Šiais ir kitais klausimais bus diskutuojama balandžio 8 d. vyksiančiame LLRI renginyje.

Renginio programą galite rasti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/renginiai/diskusija_energetika_viesoji_gerybe_ar_verslas/5168

> LLRI rašinio konkurse - tikrųjų ekonominės krizės priežasčių įvardijimas

Lietuvos laisvosios rinkos institutas kviečia dalyvauti esė konkurse „Laisvės studijos“ ir remiantis austrų ekonominės mokyklos teorija įvardyti bei išaiškinti tikrąsias ekonominės krizės priežastis bei paaikškinti esamą ekonominę padėtį.

Jau šeštąjį kartą visi vyresniųjų klasių moksleiviai, studentai ir besidomintys ekonomine politika kviečiami parodyti savo ekonominės politikos žinias. Šių metų esė konkurso objektas – verslo ciklai.

„Visuomenę pasiekia tiek daug neteisingų krizės interpretacijų, tokių paviršutiniškų aiškinimų ir nekaltų apkaltinimų, kad norisi, jog besidomintys ekonomine politika išsamiau paanalizuotų dabartinę situaciją ir 10 puslapių darbe išdėstytų savo nuomonę. Nereikia išradinėti dviračio - bene ryškiausias XX amžiaus klasikinio liberalizmo teoretikas, laisvosios rinkos idėjų propaguotojas Friedrich von Hayekas 1974 m. Nobelio premiją gavo už išaiškintą verslo ciklų teoriją. Todėl siūlome panagrinėti Austrų ekonominės mokyklos teoretikų darbus ir dalyvauti mūsų konkurse“, - sako LLRI prezidentė Rūta Vainienė.

Dalyvauti „Laisvės studijų“ konkurse kviečiami ne tik studentai, bet ir savarankiškai neformaliai studijuojantys asmenys, visi, ne jaunesni kaip 17 metų amžiaus ir darbo užbaigimo metu neturintys mokslinio daktaro laipsnio. Studentai taip pat gali pateikti darbus, kurie yra atlikti kaip referatai, kursiniai darbai ar straipsniai, bet buvo rengti ar publikuoti ne anksčiau kaip 2008 m. rugsėjo 1 d. Darbai konkursui laukiami iki 2009 m. liepos 13 d.

Institutas laukia darbų siūloma arba pačių sugalvota tema. Darbus vertins kompetentinga komisija, o geriausių darbų autoriai bus apdovanoti piniginiiais prizais (už trečiąją vietą - 500 Lt.; už antrąją vietą - 1000 Lt.; už pirmąją vietą - 1500 Lt). Laimėtojai bus paskelbti rugsėjo mėnesį.

Daugiau informacijos adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/studijuojantiems/konkursas_laisves_studijos/287

> Lietuvos verslo forumas: Kokią valstybės naštą dar galime pakelti? Valstybės išgyvenimo strategija

2009-03-09 | Matydami, kad mokesčių mokėtojai nebegali pakelti neefektyviai tvarkomo viešojo ūkio, ir suvokdami būtinybę sutelkti valdžios institucijų, politinės ir kuriančiosios visuomenės galias taip, kad vykdant reformas ir taupant lėšas šalis būtų išvesta iš pavojingos ekonominės ir finansinės būklės, 10 organizacijų kovo 19 d. surengė Lietuvos verslo forumą „Kokią valstybės naštą dar galime pakelti? Valstybės išgyvenimo strategija“. Forume buvo pateikti būtini ir neatidėliotini sprendimai, kurie padėtų įveikti šalies problemas taip, kad valstybės vykdoma politika atitiktų kuriančio verslo galimybes ir teiktų visuomenei laukiamą naudą.

„Aš drįstu teigti, kad sumažinus akcizus, sumažėtų šešėlis ir padidėtų mokesčių susirinkimas. Mokesčių didinimas turėtų būti absoliutus tabu, nebegalima daugiau dirginti šios jautrios aplinkos“, – Verslo forume kalbėjo LLRI prezidentė Rūta Vainienė. Ji ragino kuo ryžtingiau imtis reformų, mažinti biudžeto išlaidas ir dalį mokesčių, privatizuoti valstybei priklausantį turtą, atsisakyti sveikatos draudimo mokesčio verslininkams, mažinti pelno apmokestinimą.

[vertinę esamą šalies padėtį, verslo forumo iniciatyvinės grupės nariai pasirašė REZOLIUCIJĄ ir pakvietė valdžios institucijas dialogui ne vien kalbomis, bet ir darbais –

įgyvendinti pateiktus pasiūlymus ir informuoti apie tai visuomenę.

Forumą organizavo LNTPA, ICC, Investuotojų forumas, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, Lietuvos pramoninių konfederacija, Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija, Lietuvos žemės ūkio rūmai, Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacija „Linava“, Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacija.

LLRI steigėja ir tarybos pirmininkė Elena Leontjeva Verslo forume pasiūlė keisti „Sodros“ išmokų skaičiavimo tvarką ir jas susieti su realiai per ketvirtį gautomis pajamomis. Tokiu atveju mažėjant surenkamų pinigų, mažėtų ir išmokos, daugėjant – jos didėtų. „Reikėtų ruošti laikams, kai visiems reikės susiveržti diržus, dėl to yra geriau pereiti prie kitokio pensijų ir kitų socialinių išmokų apskaičiavimo, kuris leistų visada žmonėms laiku išmokėti pensijas ir kitas išmokas, bet pagal „Sodros“ biudžeto išgales. Taigi išmokų skaičiavimo formulėje būtų ne direktyviškai nustatytas skaičius, kuris nebeturėtų nieko bendro su šiuolaikine ekonomine situacija, o realios „Sodros“ pajamos ir žmogaus dalis tame „Sodros“ pyrage. Tokiu atveju galbūt kai kada pensijos būtų mažesnės, tačiau svarbu, kad realia išraiška tas pinigas liktų stabilus ir žmogus tiek pat galėtų nusipirkti, nes turbūt niekas nenori išprovokuoti tokios situacijos, kai sulauktume kažkokių sprogo ir sugrįžtume į 1990 metus,“ – sakė E. Leontjeva.

Verslo forumo dalyvių pasirašytoje rezoliucijoje pateikiama per 20 pasiūlymų, ką ir kada būtina įgyvendinti, kad šalies nenuskandintų krizė:

Viešajame administravime

1. Iki 2010 m. sausio 1 d. panaikinti apskritis, perduodant jų funkcijas savivaldybėms.
2. Iki 2009 m. birželio 1 d. priimti visus funkcijų dubliavimą valstybės institucijose naikinančius sprendimus.
3. Iki 2009 m. balandžio 1 d. 25% sumažinti valstybės valdymui skiriamus asignavimus.
4. Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. inventorizuoti valstybės ir savivaldybių turtą (įskaitant žemę ir miškų ūkį), įgyvendinti efektyvaus turto naudojimo principus, nenaudojamą turtą privatizuoti.
5. Iki 2010 m. sausio 1 d. užbaigti žemės gražinimą.
6. Nuo 2009 m. balandžio 1 d. informaciją apie visų įvykusių viešųjų pirkimų rezultatus (pirkinys, laimėtojas, kaina ir kt.) bei sudarytas sutartis skelbti viešai internete.

- Iki 2009 m. pabaigos panaikinti ne mažiau nei 20 verslą kontroliuojančių institucijų.
- Iki 2010 m. sausio 1 d. 25% sumažinti administracinę našta verslui.
- Iki 2010 m. sausio 1 d. pradėti taikyti EPBO (OECD) valstybinių įmonių gero valdymo principus.
- Nuo 2010 m. sausio 1 d. informaciją apie valstybės bei savivaldybių biudžetus ir fondus - įplaukas bei detalias išlaidas – periodiškai (kas mėnesį) skelbti internete (biudžetas on-line).

Sveikatos apsaugoje

- Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. įteisinti priemokas prie bazinių visų paslaugų kainų visų nuosavybės formų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms visoms sveikatos priežiūros paslaugoms, išskyrus būtinają medicinos pagalbą.
- Užtikrinti privačių ir valstybinių (viešųjų) sveikatos priežiūros įstaigų lygiateisiškumą, ligonių kasoms pasirašant finansavimo sutartis visoms sveikatos priežiūros paslaugoms, įskaitant stacionarines, jau 2009-iesiems bei vėlesniems metams.
- Jau 2009-iems metams užtikrinti galimybę ir sąlygas privatioms sveikatos priežiūros įstaigoms kreiptis ir gauti ES paramą, taip padidinant skaidrumą sveikatos priežiūros sektoriuje.
- Apmokėti pacientams prioritетines ir valstybės lėšas taupančias ambulatorinių konsultacijų bei dienos chirurgijos paslaugas, netaikant kvotų ar kitokių apribojimų.
- Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. įdiegti draudiminės medicinos principus privalomame sveikatos draudime, užtikrinant, kad pinigai sektų paskui pacientą į jo pasirinktą gydymo įstaigą – valstybinę ar privačią.
- Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. apskaičiuoti realius sveikatos priežiūros paslaugų įkainius, į juos įskaičiuojant turto (patalpų, įrangos ir kt.) nusidėvėjimo atskaitymus bei nustatyti ekonomiškai pagrįstas bazinės sveikatos priežiūros paslaugų kainas, o nuo 2010 m. sausio 1 d. vesti Lietuvoje tarptautinę giminingų diagnozių grupių sistemą, pagal kurią apmokėti gydymo įstaigoms už paslaugas.
- Iki 2009 m. liepos 1 d. nustatyti privalomo ir papildomo sveikatos draudimo objektą, bei sukurti fiziniams asmenims palankią mokesstinę aplinką papildomajam sveikatos draudimui veikti.
- Nuo 2010 m. sausio 1 d. panaikinti valstybės netiesioginę paramą įvairių dotacijų forma valstybinėms sveikatos priežiūros įstaigoms, šias lėšas pervedant į Privalomojo sveikatos draudimo biudžetą.

Švietime ir moksle

- Nuo 2010–ųjų į mokinio krepšelį įtraukti ne tik ugdymo, bet ir aplinkos lėšas.
- Iki 2009 m. rugsėjo 1 d. atsisakyti teritorinio dalijimo bendrajame ugdyme.
- Nedelsiant priimti visus su vykdoma aukštojo mokslo reforma susijusius teisės aktus.
- Nuo 2010 m. mokslą finansuoti išimtinai konkurso principu.

Socialinės paramos srityje

- Nuo 2009 m. gegužės 1 d. „Sodros“ išmokas susieti su „Sodros“ galimybėmis, t.y. įplaukomis.

- Ne vėliau nei nuo 2011 m. sausio 1 d. nustatyti „Sodros“ įmokų lubas.
- Nuo 2010 m. socialinę paramą teikti vieningos išmokos būdu, atlikus pajamų ir turto testavimą.
- Numatyti, kad nuo 2011 m. į privačius pensijų fondus pervedama „Sodros“ įmokos dalis bus didinama iki 10%.

Verslo forumo dalyviai susitiko su Seimo Pirmininku

Kovo 23 d. Seimo Pirmininkas Arūnas Valinskas susitiko su verslo forumo dalyviais ir aptarė galimybes mažinti valstybės išlaidas. Susitikime verslo asociacijų atstovai parlamento vadovui pateikė konkrečių siūlymų, kaip tai galima būtų įgyvendinti.

Verslo forumo dalyviai ir Seimo Pirmininkas sutiko, kad taupymo programa turėtų paliesti valstybės administravimo aparatą ne per atlyginimų mažinimą, o atsisakant nereikalingų etatų ir naikinant viena kitą dubliuojančias institucijas. Verslininkų teigimu, sunkmečio pasekmės būtų sušvelnintos reformuojant ir mažinant išlaidas sveikatos apsaugos, švietimo, socialinei sistemai.

Seimo Pirmininkas pasiūlė verslo forumo dalyviams sudaryti aktualiausius klausimus nagrinėjančią ir pasiūlymus teikiančią darbo grupę, kuri dirbtų lygiagrečiai su Vyriausybėje sukurtomis darbo grupėmis. Taip, pasak A. Valinsko, sprendimai būtų priimami greičiau ir tenkintų visas puses.

Lietuvos verslo forumo iniciatyvinė grupė susitiko su Vyriausybės vadovu

Balandžio 1 d. Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius sukvietė Verslo forumo iniciatyvinės grupės susitikimą su ministrų kabinetu. Susitikime verslo atstovai akcentavo, kad konkrečioms verslo sritims šiuo metu reikia konkrečių skubių priemonių ir ragino Vyriausybę priimti greitus sprendimus. Premjeras A. Kubilius pasiūlė forumo iniciatoriams reguliarius susitikimus su Vyriausybės nariais, kurių metu ir būtų svarstomi konkretūs klausimai. Susitikime LLRI prezidentė Rūta Vainienė įteikė verslo asociacijų pasirašytą rezoliuciją ministrams Algirdui Šemetai ir Algiui Čaplikiui.

Pasirašyti po rezoliucija kviečiamos visos bendrovės ir asociacijos (Skambinkite telefonu 85 2526255 arba rašykite el. paštu geruta@lrinka.lt). Prie naujai prisijungusiųjų yra dar 29 privačios įstaigos ir asociacijos.

Visą rezoliucijos tekstą, renginio programą ir pranešimų prezentacijas galite rasti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/pranesimai_spau_dai/verslo_forumo_kokia_valstybes_nasta_dar_galime_pakelt_i_rezoliucija/5167

Bankų sektoriaus rizikos ir nuostolių perkėlimas į viešąjį sektorių nepadarys Lietuvos finansų sistemos tvaresne ir anksčiau ar vėliau atneš nuostolių valstybės biudžetui, kuriuos padengs mokesčių mokėtojai. Ne vyriausybė, o Lietuvos bankas kaip pagrindinė institucija, kuri kontroliuoja bankus, turi rūpintis stabilia jų veikla, antraip, bankų sektoriaus padėtis gali tapti panašia į posakio „dvi auklės – vaikas be galvos“. Siekiant finansinio stabilumo, stiprinti reikia ne nuostolių nacionalizavimo, o bankų stebėsenos ir ankstyvo perspėjimo apie bankinio sektoriaus padėtį sistemą.

Vytautas Žukauskas apie Finansinio tvarumo įstatymo projektą,
„Veidas“, 2009-03-30

> Lietuva ritasi į bedugnę, Vyriausybė lūkuriuoja

2009-03-24 | Lietuvos laisvosios rinkos instituto prezidentė Rūta Vainienė interviu „Balsui.lt“ tvirtina, kad Vyriausybės įgyvendintos reformos ne padėjo šalies ekonomikai, o priartino prie katastrofos. Ji

neišvengiama, jei valdžia nepripažins padarytų klaidų ir nesiims jų skubiai taisyti. Interviu autorė Eglė Markevičienė.

- Pernai gruodį naujoji Vyriausybė Lietuvą baugino dramatiška šalies ekonomine perspektyva, o šiandien ji elgiasi daug ramiau, tarsi didieji pavojai būtų įveikti. Ar išties esama pagrindo optimizmui?

- Dabar yra daug blogiau nei praėjusių metų pabaigoje. Skaičiuojant pagal vasarį nesurinktus mokesčius, numatyto išlaidoms finansuoti šiemet valstybei pritrūks daugiau nei 5 mlrd. Lt. Tai reiškia, kad valdžios planai išlaidas sumažinti 3 mlrd. Lt nėra išsigelbėjimas.

Liūdno padėties kaltininkas yra ne vien pasaulinis ekonomikos lėtėjimas, bet ir netikusi mokesčių reforma, kuri nuo metų pradžios įgyvendino Vyriausybę. Mokesčiai buvo padidinti, tačiau lėšų į biudžetą surenkama vis mažiau, didėja šešėlinės ekonomikos dalis, traukiasi mokesčių mokėtojų ratas.

- Ar tai reiškia, kad Vyriausybės antikrizinio plano priemonės nedavė naudos?

- Ne kartą bandėme įspėti valdžią, kad antikrizinis planas, kurio dalis yra ir mokesčių pakeitimai, faktiškai yra krizės gilinimo planas. Deja, buvome neišgirsti.

Šiandien matome, kad neklydome - Lietuva sparčiai artėja link bedugnės. Katastrofą pavyks laikinai nutolinti, kol valdžia sugebės pasiskolinti ir užkamšyti biudžeto skylės. Tačiau ji vis tiek užgrius, jei nebus imamasi skubių ir ryžtingų priemonių.

Krizės priežastis yra ne žmogaus godume, o tame, kad žmonija prarado savo atradimą - pinigus. Tiksliau, valdžia pasisavino pinigus iš rinkos ir padarė juos neribotus. Žmonės nebežino, kuo taupyti - eurai, doleriais, Šveicarijos frankais, o gal netaupyti, nes nebėra kuo?

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-02-17

Tačiau Vyriausybė, padariusi daug esminių klaidų, jų nepripažįsta ir nerodo noro jų taisyti. Susidaro įspūdis, kad ji arba nesupranta arba nenori suprasti, kokia rimta yra susidariusi padėtis.

- Kokių sprendimų, Jūsų manymu, pirmiausia turi imtis valdžia?

- Yra keli dalykai, kurių būtina vengti, nes jie pablogintų padėtį - tai pinigų skolinimas, mokesčių kėlimas ir viešųjų išlaidų didinimas. Mokesčių didinimas iš viso turi būti tabu. Vyriausybė taip pat neturi piktnaudžiauti skolindamasi, nes paskolos šiandien labai brangios, o problemos taip ir lieka neišspręstos, tik nukeliamos ateičiai. Skolindamasi valdžia tiesiog užsitikrina dar vieną laikiną galimybę nieko nedaryti.

Šansų ištraukti šalį iš bedugnės yra, tačiau tik tada, jei valdžia pradės rimtai taupyti, ryžtingai karpys išlaidas, mažins

mokesčius, mažiau reguliuos verslą, privatizuos likusį valstybės turtą.

- Kurie Vyriausybės sprendimai, Jūsų vertinimu, turėjo didžiausią neigiamą poveikį, kokias klaidas būtina taisyti?

- Strimgalviais įgyvendinta mokesčių reforma yra klaidų rinkinys, nors jos tikslas buvo geras - tikėtasi surinkti daugiau įplaukų į biudžetą. Išsyk buvo galima numatyti, kad šio tikslo pasiekti nepavyks, juk padidinus mokesčius įplaukos į biudžetą paprastai ne padidėja, o sumažėja. Tai ir atsitiko.

Buvo klaidingi visi naujieji mokesčiai sprendimai, išskyrus lengvatų panaikinimą bei PVM padidinimą. Norint surinkti daugiau įplaukų buvo užtekę padidinti PVM - parašyti, kad tai daroma laikinai, pavadinti krizės mokesčiu, nurodyti datą, iki kurios jis galioja. O kitų mokesčių liesti tikrai nereikėjo.

Tarkime, padidinus akcizą tabakui ir alkoholiui, staigiai ėmė didėti šešėlis, nes verslo vėl griebėsi „bobutės“, o legalių alkoholio gamintojų pardavimai smuko.

Įvedus paketą priemonių individualiai veiklai apmokestinti irgi gautas priešingas efektas - individuali veikla pradėjo trauktis, žmonės liovėsi pirkti verslo liudijimus, išsiregistravo advokatų padėjėjai. Taigi, mokesčių mokėtojų ratas susitraukė.

Dar viena priemonė - didesnis pelno apmokestinimas - sumažino verslo motyvaciją, atbaidė investuotojus.

Greta to, neapgalvota reforma sukėlė baisią sumaištį įmonėse. Gyventojų pajamų mokesčio, neapmokestinamųjų pajamų dydžio skaičiavimo tvarka tapo tokia chaotiška, kad jos net kompiuterizuoti neįmanoma.

- Valdžia žada, kad ekonomiką į priekį pastūmės jos siūlomos skatinimo priemonės - pinigų perskolinimas verslui, pastatų renovavimas, mikrokreditai. Ar jos pasiteisins?

- Tikrai ne. Pirmiausia dėl to, kad pinigus bankai galės perskolinti tik nerizikingiems, atsiperkantiems projektams, o tokių šiandien surasti beveik neįmanoma. Todėl sumanymas gali tapti tik priemone bankų likvidumui pagerinti.

Pagaliau ir paskolų sumos, apie kurias kalba Vyriausybė, nėra išsigelbėjimas. Lietuvoje paskolų portfelį sudaro apie 70 mlrd. Lt, todėl 1 mlrd. Lt ar kiek didesnė suma tėra lašas jūroje.

Abejonių kelia ir galimybės, kurias teikia pastatų renovavimas. Nėra aiškaus finansavimo modelio, kaip tai bus daroma. Panašu, kad ketinama žmones versti prisidėti prie renovavimo, o tai pavojingas, visuomenės nepasitenkinimą galintis sukelti kelias.

Kita vertus, renovacijos projektams numatoma skirti per mažai lėšų, kad atsirastų šansų išjudinti statybų pramonę ir ženkliau sutaupyti energetinius resursus.

- Gal naudingų pasiūlymų galima tikėtis iš Saulėlydžio bei Saulėtekio komisijų, kurių nare esate ir Jūs?

- Šios komisijos turi daug aktyviau teikti pasiūlymus. Deja, iki šiol įvyko vos keli posėdžiai, net darbo grupės nėra suburtos. Akivaizdžiai trūksta entuziazmo, dažnai ir pati su savo siūlymais atsimušo į sieną.

Pasigendu premjero ryžto imtis tikrų perrainių. Iš esmės, reikėtų geležinės rankos, kuri pareikalautų iš asignavimų gavėjų, pavaldžių institucijų pasiūlymų, ką galima sumažinti, susiaurinti, padaryti efektyviau. Turi būti priimami tik rimti pasiūlymai, o ne atsirašinėjimai, kaip vyksta dabar.

Nereikia puoselėti vilčių, kad biurokratai norės patys naikintis, jei nebus labai griežtos politinės valios, valdžia neprabilis ultimatumų kalba - arba institucijų vadovai imasi rimtų žingsnių, arba eina lauk.

Deja, rimto nusiteikimo „mažintis“ nematyti. Viename susitikimų pati esu viešai prašiusi premjero pažadėti, kad nebebus kuriama jokių naujų institucijų. Tai padaryti jis nesiryžo.

> LLRI pastabos ir pasiūlymai dėl Ekonomikos skatinimo plano projekto

Valdžių kuriami stimulų planai remiasi tuo, kad kai neišlaidaus godieji žmogeliukai, investicijų ir išlaidavimo imsis pati valdžia. Ir ji nebus godi – ji bus tiesiog dosni. Privatų godumą pakeis valdiškas dosnumas – ir išgysime nuo krizės. Tokią keinsistinę krizės įveikimo modifikaciją šiandien mums siūlo pasaulio valdžios ir valdžiukės. Eilinį kartą nutylima, kieno sąskaita dosni ketina būti valdžia.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-02-17

2009-02-18 | Reaguodamas į Vyriausybės parengtą Ekonomikos skatinimo plano projektą, Lietuvos laisvosios rinkos institutas parengė šio plano analizę ir pateikė savo nuomonę apie atskiras plano dalis bei siūlymus, kaip siekti plane užsibrėžtų tikslų. Iš esmės pritardamas ekonomikos skatinimo plane keliamiems tikslams ir jų svarbai Lietuvos ekonomikai, institutas mano, kad ne visos plane išdėstytos priemonės šiems tikslams pasiekti yra efektyvios ir tikslingos.

Plano dalis apie **verslo finansavimo galimybių išplėtimą** numato priemonės vyriausybei teikti finansines paslaugas (garantijas, faktoringą) bei skolinti verslui už valstybės ir kitas lėšas. LLRI nuomone, šios priemonės yra ydingos, nes, pirma, valstybės funkcija nėra verslo kreditavimas ar kitų finansų paslaugų teikimas. Antra, netikslinga ir žalinga tokią verslo finansavimo veiklą vykdyti iš valstybės biudžeto lėšų, kadangi tos pačios lėšos jau yra surinktos iš gyventojų ir verslų pakėlus mokesčius, o šios lėšos išdalinamos mokesčių naštos nebeapkeliančiam verslui subsidijuoti.

Trečia, verslo skatinimui nukreipiant Europos struktūrinių fondų lėšas reikia įvertinti ko-finansavimo klausimą - papildomą dalį lėšų reikia skirti iš biudžeto, tai apsunkina ir taip nebesurenkamo valstybės biudžeto padėtį, atsiranda reikiamybė ieškoti papildomų pajamų šaltinių, brangiai skolintis.

Institutas atsargiai vertina Vyriausybės planus papildomai skolintis. LLRI nuomone, prieš valstybei prisiimant naujus įsipareigojimus reikia įvertinti jau esamą valstybės skolą ir ženklų jos augimą (2008 m. IV ketvirtyje centrinės valdžios skola padidėjo 8 proc. iki 16 mlrd. litų.) Turint omenyje, jog neracionalu planuoti įsiskolinimais nuolat dengti biudžeto deficitą, o didelė skola kuria papildomas išlaidas palūkanoms ir našta biudžetui ateityje, skolinimosi galimybes reikia vertinti konservatyviai, ypatingai šiuo metu, smarkiai išaugus palūkanų normoms.

Vyriausybės planas numato papildomą lėšų pritraukimą iš bankų ir užtikrinimą, kad bankai, prisiimdami dalį rizikos, taisyk tinkamas rizikos vertinimo procedūras. Tokia praktika,

anot LLRI, būtų ydinga, nes valstybinis kišimasis į skolinimo rinką gali nulemti neefektyvų kreditavimą, o priverstinis prisiimamas rizikos didinimas mažintų finansinės sistemos stabilumą, darytų ją neefektyvia.

LLRI nepritaria plane numatytam prioritetiniam lėšų skolinimui projektams, susijusiems su gamyba ir eksportu, nes sunkumus patiria ne tik eksportu bei gamyba užsiimančios įmonės, o visi likę ūkio sektoriai lygiai taip pat prisideda prie ūkio plėtos, todėl išskirtinių sąlygų suteikimas tam tikriems sektoriams yra netikslingas ir iškraipo lygios konkurencijos sąlygas.

Instituto manymu, priemonė, numatanti lėšų skolinimą mažesnėmis nei rinkos palūkanomis, yra netikslinga. Pinigų kaina arba palūkanų norma turi atspindėti skolininko riziką. Natūralu, jog rizikingų projektų ar įmonių pinigų kaina yra didesnė, nei mažiau rizikingų.

Suprasdamas verslo finansavimo problemas, LLRI pasiūlė į planą įtraukti šias verslo finansavimo galimybių gerinimo priemones: pirma, panaikinti mažoms įmonėms avansinio pelno mokesčio mokėjimo prievolę, nes tai atlaisvintų lėšas ir pagerintų įmonių finansinę situaciją; antra, įteisinti mokesčių užskaitą, nes tai leistų valstybės ar savivaldybių įsiskolinimus įmonėms užskaityti kaip mokestinės prievolės įvykdymą.

LLRI taip pat pateikė pastabų ir pasiūlymų dėl plano dalių „Pastatų energetinio efektyvumo didinimas“, „Verslo aplinkos gerinimas (Saulėtekis)“, „Eksportas ir investicijos“.

Visą LLRI parengto dokumento tekstą galite skaityti šiuo adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_pastabos_ir_pasiulymai_del_ekonomikos_skatimo_plano_projekto/5151

> Fiskalinis stimulus - ne išeitis

2009-02-23 | LLRI vyresniojo eksperto Žilvino Šilėno komentaras publikuojamas dienraštyje „Verslo žinios“.

Dalis dabartinės valdžios kritikų pučia dulkes nuo Keinsio principų, grožisi Barako Obamos retorika ir kalba apie tai, kad verslui reikėtų fiskalinio stimulo. Norima, kad valdžia didintų tiesiogines išlaidas ir verslui duotų reikalingų ar nereikalingų užsakymų, kurie savo ruožtu turėtų kompensuoti sumažėjusią visuminę paklausą. Čia naudojama retorika gana įtaigi – jau geriau leisti pinigus verslui nei bedarbių pašalpoms.

Tačiau šis požiūris yra netinkamas daugeliu pusių. Kai ekonomika pereina iš pakilimo į nusileidimo būklę, dalis bumo metais suklestėjusių verslų neišvengiamai privalo susitraukti ar net visai išnykti tam, kad ekonomika sugrįžtų į sveiką būseną. Darbo paklausos sumažėjimas, iš to kylantis darbo užmokesčio kritimas ir didėjanti laisvos darbo jėgos pasiūla yra būtini tam, kad ilgainiui galėtų kurtis nauji ir atsigausti kai kurie seni verslai. Išaugusios kainos taip pat turi sumažėti. Fiskalinis stimulus arba valdžios pinigų dalijimas verslui šių procesų nesustabdytų, o tik prailgintų perėjimą į normalią ekonomikos būklę. O naudą iš fiskalinio stimulo gautų daugiausia tie, kurie įtikintų valdžią finansuoti jų projektus.

Jei neįtikina fundamentalūs argumentai, gal tuomet įtikins pragmatiniai. Lietuva neturi pinigų rezervo, iš kurio galėtų finansuoti fiskalinį stimulą. Lietuvos skolinimosi reitingai nėra palankūs. Pasaulyje paskolų kaina yra smarkiai išaugusi, valstybė jau ir taip priversta skolintis tam, kad padengtų esamus įsipareigojimus. Tokiomis sąlygomis raginti skolintis dar daugiau, kad valstybė švaistytų pinigus į kairę ir į dešinę, yra ir neatsakinga, ir neefektyvu.

Reikia suprasti, kad Lietuva negali sau leisti klaidų, kurias gali daryti JAV ar kitos didelės, turtingos ir galingos valstybės. JAV gali prispausdinti dolerių, jais finansuoti grandiozinius projektus. Panašūs veiksmai Lietuvoje tuoj pat privestų prie dar didesnės ekonominės ir finansinės krizės.

Jau tampa tradicija, kad JAV nuo ekonominės depresijos bando gelbėtis statydamą kelius, Japonija – nereikalingus oro uostus. Lietuvoje daugiausia pritarimo, atrodo, susilaukia daugiabučių renovavimas. Ir iš tikro – ši idėja yra gera, tinka bet kokiais laikais ir nėra beprasmė investicija. Be to, jai galima panaudoti ES lėšas. Tačiau net ir renovacija turi būti vykdoma vadovaujantis energijos taupymo, o ne verslo gelbėjimo kriterijais.

Radikalus verslo sąlygų gerinimas yra vienintelis būdas sušvelninti krizės poveikį ir sutrumpinti jos trukmę. Jei pakilimo laikais verslas galėjo užsimerkti ir iškęsti biurokratinius suvaržymus, tai krizės laikotarpiu kiekviena kliūtis verslui gali tapti išgyvenimo dilema. Svarbiausia – dauguma verslo sąlygų gerinimo priemonių nėra papildoma našta biudžetui. Štai, pavyzdžiui, supaprastinus teritorijų planavimą, nukentėtų vietinių žemėtvarkininkų šešėliniai biudžetai. Bet valstybės išdas nuo to tik papilnėtų.

> Nekrologas ne tuo adresu

2009-02-23 | LLRI prezidentės Rūtos Vainienės komentaras žurnale „Veidas“.

Viskas, kas šiandien susiję su pinigais ir finansais – yra paveikta valstybinio pinigų emisijos monopolio ir valstybinio finansų sektoriaus reguliavimo. Kai sakoma, kad ištikusi krizė – laisvosios rinkos nesėkmė, neskubėkime linkčioti. Negali laisva rinka sukelti krizės ten, kur visai neveikia arba veikia su milžiniškais apribojimais. Tai, kas dabar vyksta pasaulyje yra dėsningas ir užprogramuotas valstybinio pinigų monopolio rezultatas. Valstybė pasisavino iš rinkos pinigų emisiją ne tam, kad jos nevykdytų, o tam, kad vykdytų. Šiandien dauguma valdžių yra prigaminusios tiek daug pinigų, kad tiesiog konkuruoja, kurios valiuta greičiau nuvertės ar bus devaluota - tiek viena kitos, tiek bet kurios kitos prekės atžvilgiu.

Mini testas laisvosios rinkos duobkasiams. Ar žinote, kokia valiuta imti paskolą, kokia valiuta laikyti santaupas? O koks gi skirtumas turėtų būti – juk visi pinigai yra vienos ar kitos valstybės emituojami, imkite bet kurios valstybės, kuria pasitikite, pinigą ir jauskitės puikiai – jokios laisvosios rinkos čia nėra nei kvapo. Nesijaučiate saugiai?

Nežinau, kokia forma privatūs pinigai būtų pasiekę mus šiandien, jei jų natūralios raidos nebūtų sustabdžiusi valstybinė monopolija. Iš rinkos dėsnių logiškai seka tik viena – jei pinigai būtų privatūs, o jų emisija būtų verslas, ir šis verslas prigaminėtų per daug rinkos pinigų pakaitų (jei tai apskritai būtų įmanoma), labai greitai tokį emitentą ištiktų bankrotas. Teisinė sistema apspręstų, kokios tokio bankroto pasekmės ir kur jų riba. Esant valstybinei pinigų sistemai, bankrotas gamintojo neištinka, bankrotas ištinka pinigų vartotojus. Tai yra šios dienos ekonominis paveikslas.

Visą komentarą galite skaityti šiuo adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/nekrologas_ne_tuo_adresu/5143

Ir vis tik, ar jums neatrodo keista, kad godumas, žmogaus savybė, kuri buvo, yra ir bus būdinga kai kuriems žmonėms, įgavo tokią galią, kad griaua ištisas pasaulio ekonomikas? Stulbina paviršutiniškas krizės priežasčių aiškinimas, masiškai sklindantis net iš profesionalų analitikų, ekonomikos guru, bankininkų lūpų – net ir jiems godumas tapo galingiausiu ekonomikos veiksmu. Dažnai skambanti frazė „spartus vartojimo prekių ir būsto paklausos augimas“, kuria grindžiamas vartojimo ir skolinimo bumai, nė kiek nepaaiškina, kaip toji milžiniška paklausa iš niekur nieko galėjo susiformuoti. Ir net jei tam tikru metu padidėja paklausa būstui ar automobiliui, tai, esant fiksuotam išteklių kiekiui, paklausa kitoms reikmėms turėjo kristi. Turėjo mažėti kitur panaudojami ištekliai, visų pirma – finansiniai. Nes laisvoje ekonomikoje galioja „išteklių tvermės dėsnis“ – jei panaudoji vienur, tai nepanaudoji kitur, nes ištekliai yra riboti. Išteklių ribotumas tarsi vidinis reguliatorius apriboja godumą – galimybėmis, o vartojimą – santaupomis. Aiškinimas apie godumą arba pakilusią paklausą vartojimui ar būstui nepaaiškina, kodėl kilo masinė, visuotinė krizė, kodėl nesuveikė rinkos savireguliacijos mechanizmas ir kodėl visas darnus rinkos veikimas tapo išderintas godumo ir išaugusios paklausos.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-02-17

Galimybė už savo studijas mokėti visą kainą pačiam nėra reformos esmė. Jos tikroji esmė yra būdo, kaip bus paskirstomos valstybės finansuojamos studijų vietos aukštosios mokykloms, pakeitimas. Paslaugos teikėjas dėmesį kreipia į tą, kurio sprendimas atneša pinigus. Iki šiol sprendimą, kiek aukštoji mokykla turės valstybės finansuojamų studijų vietų, priimdavo švietimo ir mokslo ministerijos tarnautojai. Po reformos, sprendimus priims studentai. Atitinkamai turėtų pakrypti ir aukštųjų mokyklų karklai – į studentų poreikius, o ne ministerijos valdininkų poreikius.

Adolfas Mackonis, „Atgimimas“, 2009-03-27

> LLRI pateikė 138 pasiūlymus Vyriausybės programos priemonių planui

2009-01-20 | Tęsdamas tradiciją, LLRI parengė ir pateikė pasiūlymų paketą dėl naujosios Vyriausybės programos priemonių plano. 138 instituto pasiūlymai atsakingoms institucijoms buvo pateikti valstybės valdymo pertvarkos, finansų politikos, verslo bei investicijų, energetikos, susisiekimo ir komunikacijos, aplinkos politikos, švietimo ir mokslo pertvarkos bei sveikatos apsaugos srityse.

Įmonėms panaikinti avansinio pelno mokesčio mokėjimą, nustatyti už privalomojo sveikatos draudimo įmokas gaunamą bazinį privalomosios sveikatos priežiūros paslaugos paketą, leisti įmonėms susigrąžinti investicijas į infrastruktūrą iš naujų jos naudotojų – šiuos ir kitus žingsnius Lietuvos laisvosios rinkos institutas siūlo įgyvendinti per artimiausius ketverius metus.

LLRI skatina valdžią nenuleisti rankų ir vykdyti programoje numatytus uždavinius. LLRI palaiko valdžios užsibrėžtus tikslus peržiūrėti darbo santykių reguliavimą, įgyvendinti ar tęsti sveikatos, švietimo ir pensijų reformas. Nesutikdamas su daugeliu jau priimtų sprendimų, LLRI pasiūlė Vyriausybei įvertinti antikrizinių priemonių pasekmes ir atšaukti privačią iniciatyvą žalojančius sprendimus.

Anot LLRI, vienas svarbiausių ir operatyviausiai privalomų išspręsti klausimų - verslo padėtis. Privertusi verslą susispausti mokant didesnius mokesčius, valdžia turi nedelsdama ir žymiai palengvinti jo sąlygas. Suprasdamas poreikį formuoti biudžetą, LLRI pasiūlė, kad mažoms įmonėms (pagal įstatymo apibrėžimą – apmokestinamosios pajamos iki 24 mln. lt.), nereikėtų mokėti avansinio pelno mokesčio. Institutas taip pat pasiūlė numatyti, kad ateityje šio mokesčio tvarka kistų ir kitoms įmonėms.

Šiuo metu avansinio pelno mokesčio suma apskaičiuojama pagal prieš tai buvusių mokestinių laikotarpių pelną. Instituto nuomone, nenormalu, kad už 2009 m. I-III ketvirtį turi būti mokamas ketvirtadalis 2007 m. pelno. 2007-ieji metai buvo vieni pelningiausių, tad avansinis mokėjimas tampa sunkia našta. Leidžiant mažoms įmonėms jų nemokėti, bent iš dalies spręstųsi apyvartinių lėšų stygiaus problema.

Kita itin problemiška sritis – sveikatos sistema. Vienas iš LLRI siūlymų - nustatyti bazinį privalomosios sveikatos priežiūros paslaugos paketą, gaunamą už privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Tai leistų matyti, kokią paslaugą pacientas nusiperka mokėdamas sveikatos draudimo įmokas ir atvertų galimybes papildomajam sveikatos draudimui.

Visą pasiūlymų paketą galite atsisiųsti adresu:

http://www.lrinka.lt/Pranesim/LLRI_pasiulymai_vyriausybes_programai_200901.pdf

> LLRI pozicija dėl Pensijų kaupimo įstatymo pataisų: Valdžia pasišovė naikinti pensijų kaupimo bendroves

2009-02-09 | Seimui svarstant idėją sumažinti maksimalų kasmetinių atskaitymų iš pensijų fondų turto dydį ir uždrausti atskaitymus nuo įmokėtų pensijų įmokų, LLRI parengė ir išplatino Pensijų kaupimo įstatymo pataisų ekspertizę bei pranešimą spaudai. Institutas atkreipė dėmesį, kad toks mažinimas itin skaudžiai atsiliėtų mažoms pensijų kaupimo bendrovėms, priverstų pensijų fondų rinką koncentruotis,

mažintų konkurenciją tarp pensijų kaupimo bendrovių. LLRI paragino valdžią nesinaudoti esama finansine padėtimi, nesivadovauti emocijomis ir negriauti galimybės kaupiti alternatyvios valstybinei privačios pensijos.

Seime svarstomų įstatymo pakeitimų idėja, maksimalius metinius atskaitymus nuo šiuo metu esančio 1 proc. mažinti iki 0,8 proc., konservatyvaus investavimo fondams – nuo 1 proc. iki 0,5 proc., o galimus maksimalius įmokėtų pensijų įmokų atskaitymus visai uždrausti (šiuo metu maksimalus atskaitymas 10 proc.). Įstatymo projekte teigiama, kad turto valdymo mokestis kaip vienintelis leidžiamas atskaitymas skatins pensijų kaupimo bendroves veikti efektyviau. LLRI nuomone, vargu ar galima tikėtis profesionalesnės fondų veiklos žymiai sumažinant jų pajamas. Atvirkščiai, sumažintos pensijų kaupimo bendrovių pajamos ir mažėjanti konkurencija lemtų prastėjantį privačių pensijų fondų paslaugų lygį.

Didelė dalis pensijų kaupimo bendrovių pajamų yra pastoviosios, t.y. gaunamos iš pervedimų iš „Sodros“, o ne investicijų grąža. Mažinant atskaitymus ir taip mažinant bendrovių pajamas, pensijų fondų valdymo veikla pelninga išlikti gali tik vienoms pensijų kaupimo bendrovėms perimant kitas.

LLRI pabrėžė, kad atskaitymų mažinimas priverstų pensijų fondų rinką koncentruotis, o tai mažintų konkurenciją ir vartotojų pasirinkimą. Bendrovių tarpusavio konkurencija yra pagrindinis veiksnys, lemiantis pensijų kaupimo bendrovių taikomus atskaitymų dydžius. Tai parodo ir faktiškai taikomi pensijų kaupimo bendrovių atskaitymai, kurie yra mažesni nei nustatyti maksimalūs. Šiuo metu vidutinis bendrovių taikomas atskaitymo dydis nuo įmokų yra 3,1 proc. (įstatymu leidžiama 10 proc.), vidutinis metinis atskaitymo dydis nuo dalyvio turto yra 0,92 proc. (įstatymu leidžiama 1 proc.).

Anot instituto, privačių bendrovių dalyvavimas pensijų reformoje yra stiprioji reformos pusė. Pensijų kaupimas yra ilgalaikis įsipareigojimas tiek iš fondo, tiek iš vartotojo pusės, todėl daryti sprendimus atsižvelgiant į trumpalaikį periodą, kuris buvo ir labai geras, ir labai blogas, yra neatsakinga. Imtis pensijų fondų veiklos rinkos dalyviai nusprendė žinodami tos veiklos sąlygas, tad reikšmingas sąlygų keitimas pažeidžia teisėtus lūkesčius dėl veiklos tęstinumo.

Pensijų kaupimo įstatymas nuo priėmimo 2004 m. buvo keistas 6 kartus. Kaskart pensijų kaupimo bendrovėms buvo numatomos papildomos pareigos ir reguliavimai. Naujausias, nuo 2009 m. sausio 1 d. priimtas pakeitimas – į privačius pensijų fondus pervedamos dalies nuo 5,5 sumažinimas iki 3 proc. Buvo teigiama, kad toks sprendimas yra laikinas ir to labiausiai reikia „Sodros“ biudžetui papildyti. Papildomai apsunkinant veiklą nebeatrodo, kad tokie veiksmai atsitiktiniai. LLRI prognozuoja, kad sprendimo mažinti maksimalių atskaitymų dydžius našta pensijų fondų kaupimo bendrovėms taptų nepakeliama.

Šiuo metu privataus pensijų kaupimo sutartis yra pasirašę 950 tūkst. Lietuvos gyventojų. Žmonės pasitiki pensijų fondais, todėl LLRI siūlė nekeisti galiojančių įstatymų, negriauti galimybės kaupiti alternatyvios valstybinei privačios pensijos, o ateityje apsvarstyti galimybę didinti į pensijų fondus pervedamos valstybinio socialinio draudimo įmokos dalį.

Deja, Seimas, nepaisydamas Prezidento veto, šių metų pradžioje sumažino socialinio draudimo įmokų dalį, pervedamą į privačius pensijų fondus, nuo 5,5 iki 3 proc. Vis labiau didėjant „Sodros“ deficitui ir valdžios atstovams karštligiškai ieškant pinigų, ketinama dar kartą mažinti „Sodros“ įmokas į privačius pensijų fondus. Socialinės

apsaugos ir darbo ministerijos parengtame ir Vyriausybei pateiktame įstatymo projekte numatyta, kad šį kartą įmokos bus mažinamos nuo 3 iki 2 proc. Taip pat siūloma sudaryti gyventojams galimybę nutraukti sutartis su privačiais pensijų fondais ir grįžti atgal į „Sodros“ sistemą.

Visą ekspertizės tekstą galite rasti šiuo adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_pensiju_kaupimo_istatymo_pakeitimo_ir_papildymo_istatymu_projekto/5135

> Parduoti draudžiama pirkti

2009-03-13 | Ištrauka iš LLRI prezidentės Rūtos Vainienės komentaro dienraštyje „Lietuvos žinios“.

Ilgą laiką buvęs gana riebus valstybės pajamų šaltinis, privatizavimas šiandien yra diskvalifikuotas. Pagrindinis argumentas - nebėra ką parduoti, o be to, krizė - nepalankus metas pardavinėti valstybės turtą. Šis teiginys grindžiamas tokiais argumentais: nebus pirkėjų, nebus konkurencijos, bus gauta per maža pinigų suma. Populiariai tariant, gali įvykti "prichvatizacija". Argumentai lyg ir stiprūs, bet ar tikrai?

Pradėkime nuo to, kad sunkmečiu stokojant pajamų ir maksimaliai apkarpius išlaidas parduoti turtą yra normali verslo ir šeimos finansų praktika. Taip vyko, vyksta ir vyks visada, nes jokių turtu sotus nebūsi, o valgyti norisi kasdien. Už stiklinę vandens dykumoje atiduotumėt aukso žiedą, nes iškilo išgyvenimo klausimas.

Šiandien valstybei yra iškilęs išgyvenimo klausimas ir jokių veiksmingesnių, ypatingų, kitokių nei rinkoje išgyvenimo būdų tiesiog nėra. Sutikdama, kad valstybė skirtingai nuo paprastos įmonės gali apmokestinti kitus, gali skolintis, nors yra gilioj duobėj, tačiau šiandien šie du specifiniai būdai jau išsėmė savo galimybes ir sumažinti išlaidas, funkcijas bei turtą valstybei tampa nebeišvengiama. Beje, privatizavimas ir ne vien dėl pajamų naudingas - taip mažinami „otkatai“, korupcija, gerėja paslaugos vartotojui.

Visą komentarą galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/parduoti_draudziama_pirkti/5164

> Gyventojų nuomonė: pensijų reformą reikia ne stabdyti, o plėsti

2009-01-05 | Lietuvos gyventojai mano, kad į jų asmeninę pensijų sąskaitą turėtų būti pervedama vidutiniškai 11,2 proc. socialinio pensijų draudimo įmokų, t.y. dvigubai daugiau, nei galima dabar. Tokius rezultatus atskleidė paskutinis bendrovės RAIT ir LLRI atliktas sociologinio tyrimas, įgyvendintas 2008 m. vykdyto bendro projekto metu, kuriuo siekta išsiaiškinti gyventojų požiūrį į įvairius ekonominės politikos klausimus.

Analizuojant dirbančių ir nedirbančių respondentų atsakymus, reikšmingo skirtumo tarp atsakymų nėra, tiek vieni, tiek kiti norėtų, kad į jų asmeninę pensijų sąskaitą būtų pervedamas panašus procentas (atitinkamai 10,9 - 11,6 proc.). Kad į asmeninę pensijų sąskaitą būtų pervedamas didesnis procentas, iš dirbančių asmenų dažniau norėtų tie, kurie yra įgiję vidurinę išsilavinimą, bei tie, kurių pajamos yra iki 800 Lt vienam šeimos nariui per mėnesį.

LLRI jaunesniosios ekspertės Kaetanos Leontjevės teigimu, tyrimo duomenys rodo, kad žmonės nori kaupti ir taupyti privačiai ir šiuo metu leidžiamos kaupimo apimtys jiems

nepriimtinos: jie norėtų, kad pervedama dalis būtų dvigubai didesnė.

„Pastaruoju metu dažnai buvo spekuliuojama, kad dėl finansų krizės žmonės pritarą valdančiųjų planui sumažinti įmokas, pervedamas į pensijų fondus. Tačiau naujausias tyrimas rodo, kad gyventojai norėtų investuoti į pensijų fondus gerokai daugiau. Žmonės pasitiki pensijų fondais ir supranta, kad jų ateities išmokų dydžiai priklausys nuo to, kiek yra įmokėta, tad ir įmokėti jie nori daugiau. Valdžios siūlomas pensijų reformos apimčių sumažinimas būtų didžiulis, neatitaisomas ir lūkesčius žlugdantis žingsnis atgal, tuo tarpu žmonės norėtų šuolio į priekį“, - tyrimo rezultatus komentavo K. Leontjeva.

Gruodžio mėnesį atliktoje reprezentatyvioje apklausoje buvo klausama: „Jūsų manymu, kokia dalis procentais Jūsų socialinio pensijų draudimo įmokų turėtų būti pervedama į Jūsų pensijų sąskaitą?“ Reprezentatyvi RAIT apklausa – Omnibusas atlikta 2008 m. lapkričio 27 - gruodžio 3d. Jos metu apklausti 1042 15-74 m. amžiaus gyventojai visoje Lietuvos teritorijoje, taip, kad atspindėtų visos Lietuvos gyventojų nuomones bei pasiskirstymą pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, išsimokslinimą, perkamąją galią.

> Trys žingsniai atgal nuo ekonominės laisvės

2009-01-26 | LLRI jaunesniojo eksperto Vytauto Žukausko komentaras publikuojamas naujienu agentūroje ELTA ir dienraštyje „Respublika“.

Sausio mėnesį pasirodęs „The Heritage Foundation“ ir „The Wall Street Journal“ skaičiuojamas ekonominės laisvės indeksas 2009-aisiais Lietuvai įvertino 30-ąją vietą iš 184 vertintų valstybių. Lyginant su praėjusiais metais, Lietuva nukrito per keturias pozicijas.

Kritimą nulėmė keturios ekonominės politikos sritys, apie kurias nuolat diskutuojama, į kurias kaip į problemines kasmet pirštu baksnoja tarptautinių Lietuvos konkurencingumo, palankumo verslui ir ekonominės laisvės indeksų sudarytojai. Tai - darbo santykių reguliavimas, valdžios išlaidų apimtis, infliacija ir verslo reguliavimas. Šių sričių problemoms spręsti kol kas nesiimama ryžtingų veiksmų, todėl jos vis dar išlieka opiomis.

Ekonominės laisvės studijos rodo, jog egzistuoja tamprus ryšys tarp valstybėje esančios ekonominės laisvės bei jos pragyvenimo lygio ir ekonominės gerovės. Vyriausybė savo programoje yra išsikėlusį tikslą gerinti sąlygas srityse, kurias prasčiausiai įvertina tarptautinį konkurencingumą ir verslo sąlygas vertinantys indeksai. Valdžia jau galėjo pasiekti geresnio Lietuvos įvertinimo – reikėjo tik nepriimti padėtų pabloginusių sprendimų. Kryptis aiški: kad situacija gerėtų, pirmiausia jos reikia nebloginti. Tuomet galima pagalvoti ir apie jos gerinimą, juolab kad problematiškos sritys akivaizdžios.

Visą komentarą galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/trys_zingsniai_atgal_nuo_ekonominės_laisvės/5125

> Kol kas vieninteliai nuoseklūs naujosios valdžios žingsniai

2009-01-26 | LLRI
jaunesniojo eksperto
Adolfo Mackonio
komentaras žurnale
„Veidas“.

Vos paskirti už švietimo sistemą atsakingi valdžios

atstovai nuo pat pirmos darbo dienos kibo į aukštojo mokslo pertvarkos darbus. Esminiai pakeitimų bruožai - aukštojo mokslo finansavimo tvarkos pakeitimas valstybei tiesiogiai finansuojant geriausiai besimokančius studentus, o likusiems studentams sukuriant studijų finansavimo paskolų sistemą. Iki šiol buvo finansuojamos aukštosios mokyklos. Numatomas ir aukštųjų mokyklų valdymo pertvarkymas bei didesnė laisvė aukštosioms mokykloms naudoti joms patikėtą ar jų pačių turimą turimą.

Pasigirsta kaltinimų, esą rengiamą sistemos pertvarkymą siekiama įgyvendinti pernelyg skubotai ar nepaliekant laiko platesnėms diskusijoms. Priešingai nei mokesčių sistemos pertvarkos atveju, teikiami aukštojo mokslo pertvarkos principai nėra netikėtas kiškis, ištrauktas iš kepurės ir į partijų programas įdėtas jau po rinkimų. Visų pirma, teikiamuose siūlymuose nėra nieko, ko nebūtų buvę prieš pusantų metų pasirašytame Lietuvos politinių partijų susitarime dėl mokslo ir studijų sistemos pertvarkos. Šį susitarimą pasirašė ne tik visos tuo metu egzistavusios dabartinės valdančiosios daugumos partijos, bet ir dabartinė didžiausia Seime esanti opozicinė partija – socialdemokratai. Jei atmintis nešlubuoja, susitarimas numatė, kad jo įgyvendinimui reikalingi įstatymų projektai turėjo būti parengti dar gūdžiais 2007 metais. Antra, siūlomi aukštojo mokslo sistemos pertvarkymo principai kildintini iš 2006 metais dirbusios darbo grupės parengtų mokslo ir studijų sistemos reformos matmenų. Didžiausios valdančiųjų partijos – konservatorių – nuostatos šiuo klausimu, viešai skelbiamos irgi nuo 2006 metų, kone pažodžiui sutampa su liberalų sąjūdžio siekais. Taigi, tikėtina, kad nugludinti reformos kampus laiko tikrai pakako, o eilinį kartą ją stabdyti paranku turėtų būti tik tiems, kam kaulų nelaužo ir gyvenimas dabartinėje sistemoje ar kam numatomoje sistemoje nebeliks vietos.

Visą komentarą galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/kol_kas_vieninteliai_nuoseklus_naujosios_valdžios_zingsniai/5126

> Sveikatos reforma nuo mokesčių galo

2009-01-20 | LLRI prezidentės Rūtos Vainienės komentaras per Lietuvos radiją.

Nuo šių metų pradžios valdžia atskyrė sveikatos draudimo įmoką nuo gyventojų pajamų mokesčio, įtvirtino ją kaip atskirą mokesčių, kai kurioms pajamoms dar ir stipriai šį mokesčių padidino. Kas gi dar pasikeitė kartu su mokesčiais?

Pirma, esant atskiram tiksliniam mokesčiui jau niekas negalės sakyti, kad medicina nemokama. 6 arba 9 procentų sveikatos draudimo mokesčių moka kiekvienas, gaunantis nors kokių pajamų – ne tik darbo, bet ir dividendų, nuomos, gyvybės draudimo išmokas. Sveikatos mokesčiai tapo pernelyg matomas ir dar pavadintas draudimo vardu, kad galima būtų toliau apsimitinėti, kad draudimo nėra. Antra, anksčiau buvę apdraustieji pagal įstatymo sąrašą, mokantys sveikatos draudimo įmokas, tapo tikrais draudėjais ir apdraustaisiais. Kaip niekada ryškiai dabar išaiškėjo pagrindinė sveikatos sistemos yda – visi mokame už sveikatos apsaugą, mokame skirtingai, o gauname vienodo ilgio eiles sveikatos priežiūros įstaigose. Jei ankstesnėje sistemoje sąsajų tarp sumokėtų mokesčių ir gaunamos paslaugos nebuvo, o ir sunkiai galėjo būti, tai dabar atsirado ir pagrindas, ir būtinybė nustatyti, kokią paslaugą gausime mokėdami sveikatos draudimo įmokas ir kiek tai galų gale kainuos.

Esant atskiram mokesčiui, sveikatos sistemoje sunku „vaidinti“ viešąją paslaugą ir dabar nori nenori teks imtis „kainos“ ir „paslaugos“ apibrėžimų. Užuominų į tai Vyriausybės programoje apstu, tad linkime nuoseklumo tęsiant sveikatos reformą, kuri prasidėjo gal ir ne nuo to galo.

Visą komentarą galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/sveikatos_reforma_nuo_mokesciu_galo/5122

Švietimo reforma apauginta gandai gandeliais apie ketinamą išparceliuoti universitetų turimą, apie nekontroliuojamą tarybų savivalę. Tačiau užuot suformulavus saugikius siekiant eliminuoti galimybę piktnaudžiauti, siūloma visai nevykdyti reformos, išsaugoti esamą katastrofišką padėtį aukštajame moksle. Klasikinė tamsos ir šviesos dvikova visose pamokomose istorijose paprastai baigiasi šviesos pergale. Neabejodama ja tik stebiuosi, kad tamsos šaltis šį kartą dvelkia iš šviesuliais turinčių būti švyturių. Į ministro frazė, ar patinka senų profesorų dvidešimt metų iš senų konspektų skaitomos paskaitos, dešimt profesorių šiandien paskelbė atsaką spaudoje. Labai simboliška - „vagie, kepurė dega“ ...

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-03-18

Rinka nėra kažkoks liberalų, kapitalistų ar verslininkų sugalvotas dirbtinis mechanizmas, prievarta uždėtas eksploatuoti visuomenei. Rinka yra natūralūs, neatsiejami, integralūs žmonių ekonominiai santykiai, kurie atsiranda spontaniškai ir visuomet atsiranda bet kokiaje bent kiek didesnėje žmonių grupėje. Priešinimasis rinkai ar bandymas ją kontroliuoti yra tolygus bandymui pakeisti žmogaus prigimtį.

Žilvinas Šilėnas, LLRI dienoraštis <http://lri.blogas.lt/>, 2009-03-13

> LLRI aktyviai dalyvauja Valstybės valdymo tobulinimo (Saulėlydžio) komisijoje

Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertai dalyvauja Valstybės valdymo tobulinimo (Saulėlydžio) komisijoje. Jos tikslas – išanalizuoti nurodytų įstaigų veiklos tikslus, rezultatus ir pateikti Saulėlydžio komisijai siūlymus dėl jų veiklos tęstinumo tikslingumo, perteklinių, pasikartojančių funkcijų atsisakymo ir priskyrimo atitinkamų ministerijų kompetencijai, taip pat veiksmų, kurių reikėtų imtis šiems siūlymams įgyvendinti (teisės aktų projektų parengimo, biudžeto asignavimų tikslinimo, turto perdavimo ir kitais).

Kovo mėn. LLRI ekspertai aktyviai dalyvavo ir jau baigė darbą šiose Saulėlydžio komisijos darbo grupėse: 1) Narkotikų kontrolės departamento prie LRV ir Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos prie LRV, 2) Kvalifikacijų tarnybos prie LRV; 3) Valstybinės lošimų priežiūros komisijos. Darbo grupės išanalizavo nurodytų įstaigų veiklos tikslus, rezultatus ir pateikė savo siūlymus Saulėlydžio komisijai, kurios narė yra LLRI prezidentė Rūta Vainienė.

Kovo mėn. Saulėlydžio komisija jau nusprendė likviduoti Kvalifikacijų tarnybą; panaikinti apskričių administracinių ginčų komisijas; reorganizuoti Tautinių mažumų departamentą ir Lietuvių grįžimo į tėvynę informacijos centrą, sujungti Vyriausiąją administracinių ginčų komisiją ir Mokestinių ginčų komisiją prie Vyriausybės į vieną instituciją, atskaitingą Teisingumo ministerijai; perduoti VĮ poilsio namų „Baltija“ savininko teises ir pareigas įgyvendinti Ūkio ministerijai bei pavesti parengti įmonės veiklos strategiją ir įmonės restruktūrizavimo planą, sumažinti asignavimus išlaidoms ir turtui įsigyti; pakeisti Lošimų priežiūros komisijos pavaldumą bei sumažinti joje etatus – komisija turėtų tapti Lošimų priežiūros tarnyba prie Finansų ministerijos; pavesti Vidaus reikalų ministerijai parengti ir pateikti Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo būtų panaikintos išskirtinės teisės VŠĮ Viešojo administravimo institutui rengti programas ir mokyti valstybės tarnautojus; sumažinti išvardytų institucijų, įstaigų asignavimus ir pareigybių skaičių.

Vyriausybė kovo 30 d. pasitarime pritarė Saulėlydžio komisijos siūlymams reorganizuoti Vyriausiąją administracinių ginčų ir Mokestinių ginčų komisijas (Finansų ir Teisingumo ministerijos dar spęs, ar apskritai reikalinga Mokestinių ginčų komisija, jei jos sprendimai taptų privalomi valstybės institucijoms), pertvarkyti Valstybinės lošimų priežiūros komisijos ir VŠĮ Lietuvos viešojo administravimo instituto darbą. Šios pertvarkos turėtų sutaupyti virš 10 mln. litų valstybės biudžeto lėšų.

> LLRI vadovė konferencijoje „Mokesčių naujovės: kaip išgyventi verslui?“

Vasario 25 d. LLRI prezidentė Rūta Vainienė dalyvavo dienraščio „Verslo žinios“ konferencijoje „Mokesčių naujovės: kaip išgyventi verslui?“. Renginys buvo skirtas įmonių vadovams, savininkams, finansininkams, konsultantams. Jame buvo nagrinėjami mokesčių naštos didinimo padariniai įvairiems verslo segmentams, aiškinamasi, kokie mokesčių naujovių tikslai ir tolesnė mokesčių sistemos raida, koks yra praktinis mokesčių įgyvendinimas ir santykis su verslu ir kiti klausimai. Renginyje LLRI vadovė skaitė pranešimą „Sisteminiai pakeitimai - paralyžius verslui? Kaip viskas bus iš tikrųjų - visi „už“ ir „prieš“.

> „Sodros“ kariatos greitis ir sprendimai

2009-03-27 | Portalas
Lrytas.lt publikuoja išsamų
Lietuvos laisvosios rinkos
instituto tarybos
pirmininkės Elenos
Leontjevos straipsnį apie

socialinio draudimo sistemos atsiradimą, ilgainiui išryškėjusias jos ydas ir Lietuvai siūlomą šios sistemos pertvarką, kuri padėtų išvengti „Sodros“ griūties ir užtikrintų pajamas jos gavėjams.

Kai 1886 m. kovo 8 d. keistų formų keturių ratų karieta su vidaus degimo varikliu privažiavo prie Daimlerio namų, prasidėjo naujas etapas žmonijos istorijoje. Daimlerio dovana žmonai, karieta nepakinkyta žirgu, buvo šiuolaikinio automobilio pirmtakas. Ji važiavo 16 km/val. greičiu.

Pensijos ir automobiliai – bendraamžiai

Beveik tuo pačiu metu, balandžio 21 d., Otto von Bismarkas, geležinis Vokietijos Kancleris, gavo pritarimą jo sukonstruotam Senatvės draudimui. Iki tol pensija būdavo skiriama tik didvyriams (taigi dažniausiai našlėms), visi kiti atidėdavo juodai dienai, turėdavo daug vaikų ir šiaip jau buvo viens kitam gailestingi. Tiesa, Bismarko pensija buvo visais atžvilgiais kukli ir ribota - pragyvenimo minimumas, mokamas nuo 70 metų, kai vidutinė gyvenimo trukmė tebuvo 45. Įmokos sudarė mažiau nei 6 % darbininkų algos! Nei iš autorių, nei iš kapitalistų įmokos nebuvo imamos.

Kad suprastume Bismarko minties eigą, turime prisiminti jo amžininką ir tėvynainį Karlą Marksą. Nors ir išstremtas į Londoną, kur mirė 1883 m., jis tebebuvo nepaprasto įtakingumo asmuo. Jo įkvėpta komunizmo šmėkla pergalingai žygiavo po Europą. Tad įžvalgusis Bismarkas siekė ne tik pasirūpinti darbininkų klase, bet ir padaryti ją lojalia, priklausoma nuo valdžios, neinančia daužyti langų kartu su komunistais.

Tolesnė socialinio draudimo ir automobilio raida yra labai panaši. Automobiliai ėmė važiuoti vis greičiau, apaugo gausiais išradimais, tapo mados ženklų, galios simboliu, ir galiausiai prikūrė žmonėms visokių bėdų – avarijų, nepravažiuojamų kamščių ir oro taršos. Greitis, praėjusio amžiaus ženklas ir pasigerėjimas, tapo savo paties antinomija. Automobiliai, galintys lėkti 300 km/val., didmiesčio kamščiuose velkasi bemaž Daimlerio kariatos greičiu. Paradoksas. Tačiau žmonija rimtai atsiliepia į automobilių sukeltus iššūkius. leško būdų išvengti kamščių, mažinti ratuotųjų kiekį ir jau turi bent keletą „gamtai draugiškų“ automobilių tipų.

Socialinis draudimas sukūrė žmonijai ne mažiau galvosūkių, atsakyti į kuriuos kol kas vengiama. Demokratija, iš lozungo tapusi realybe, nesugebėjusi apriboti savo apetito, leidžia balsavimu spręsti ribotų išteklių dalinimo klausimus. Ji duoda visiems. Rezultatas? - Su kiekvienais rinkimais daugėja socialinių išmokų tipų, plečiasi gavėjų ratas, o pragyvenimo minimumo išmokos nieko jau nebetenkina – siekiama, kad nedirbantis asmuo gautų bemaž tiek, kiek ir dirbantis. Socialinė tarša, kamščiai, „bagoti“ ir „biedni“ aplipę senamadišką Sodros karietą. Žirgo seniai nebėra, variklis gęsta, vos veikia.

Šito Bismarkas negalėjo tikėtis, kaip negalėjo nuspėti ir to, kad, priešingai Maltuso paradigmai, žmonių išsivysčiusiose šalyse ims nuolat mažėti, kad visuomenė taps senesnė. Jeigu 1990 m. vieną pensininką Lietuvoje išlaikė beveik du

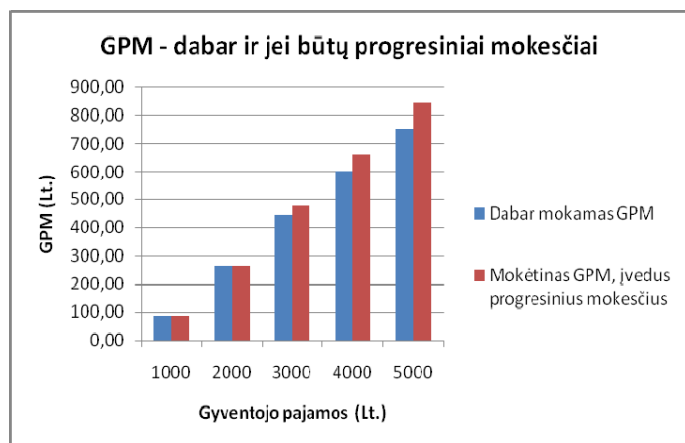
dirbantieji, dabar jų teliko 1,6, o 2050 šis santykis bus 1:1. Vienas dirbantis turės išlaikyti vieną pensininką. Iškalbinga? O kur dar motinos, bedarbiai ir invalidai?.. Būtent todėl ir buvo pradėtas perėjimas prie privataus kaupimo sistemos, kad valstybinis draudimas suteiktų žmogui tik minimumą, o visą kitą jis sukauptų pensijų fonduose.

Visą straipsnį galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/sodros_karietos_greitis_ir_sprendimai/5178

> **LLRI bukletas „Progresiniai mokesčiai - grįžimas į praeitį“**

2009-03-26 | Lietuvos laisvosios rinkos institutas paruošė ir Seimo nariams išplatino bukletą „Progresiniai mokesčiai – grįžimas į praeitį“. Jame aktualiausi klausimai ir išsamūs atsakymai apie progresinius mokesčius: kas yra progresiniai mokesčiai, ar jie socialiai teisingi, kam jie būtų naudingi, o kam žalingi, kokios gyventojų pajamų apmokestinimo tendencijos pasaulyje, ar progresiniai mokesčiai padėtų įveikti krizę ir nedarbą ir kiti klausimai.

LLRI įsitikinęs, kad progresinių mokesčių įvedimas padidintų mokesstinę naštą kas ketvirtam dirbančiajam, baustų žmones, norinčius daugiau dirbti ir užsidirbti, ir taptų dirbančiųjų produktyvumo stabdžiu. Todėl LLRI ragina nepritari 2009 m. kovo 26 d. pateikiamam Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIP – 442.

Atsisiųsti LLRI bukletą apie progresinius mokesčius galite adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/progresiniai_mokesčiai_grizimas_i_praeiti/5176

> **Valdžios išlaidas viešosioms gėrybėms teks gerokai apkarpyti**

2009-02-21 | Ištrauka iš LLRI prezidentės Rūtos Vainienės ir Finansų ministerijos sekretorės Ingridos Šimonytės diskusijos, kurią publikavo savaitraštis „Atgimimas“.

R.Vainienė: „Sodra“ gelbėjama dėl pačios sistemos

Naujoji Vyriausybė įtraukė savarankiškai dirbančiuosius į socialinio ir sveikatos draudimo sistemą, dabar jau padaryta ir išimčių. Ar siekiama, kad būtų surenkama daugiau mokesčių, kad nežlugtų valstybinė socialinio ir sveikatos draudimo sistema, kai socialinė parama per ekonominę krizę žmonėms yra tokia svarbi?

<...>

R.Vainienė: Norėčiau pakomentuoti norą įtraukti į sistemą tuos, kurie joje nebuvo. Sistema šlubuoja. Ji kaip tas slibinas – nori vis daugiau nuotakų, kad galėtų išgyventi ir išlaikyti savo gyvybingumą, jaunystę ir veikimą. Tad keliu klausimą, dėl ko tas noras kilo? Žmonių, kurie nebuvo toje socialinio ir sveikatos draudimo sistemoje, ar dėl pačios sistemos? Manau, kad tai padaryta gelbstint sistemą, nes ji nepavelka įsipareigojimų naštos.

Nereikėjo liesti tų, kurie verčiasi individualia veikla. Nežinau, gal buvo ieškoma kažkokių banginių. Na, gal jų ir plaukioja du trys, bet tai juos ir reikėjo išgaudyti, neliečiant to mailiaus, kuris vos kvėpuoja.

Rūta Vainienė,
„Atgimimas“,
2009-02-21

Sveikatos draudimas įpareigoja apmokėti viską – nuo slogos iki vėžio visiems, nors akivaizdu, kad visiems neužtenka. „Sodra“ visus nori apdovanoti itin dosnia socialine parama, kuriai pajamų iš mokesčių irgi neužtenka.

Jei būtume girdėję bent menkiausių užuominų apie tai, kad įtraukimas į sistemą yra dėl žmonių, tai gal reikėjo jų paklausti, kokių paslaugų iš „Sodros“ ir sveikatos draudimo tie apdraustieji nori. Kitaip tariant,

apibrėžti paslaugų paketą. Dabar įtraukimas vyksta apeinant svarbų tarpinį paslaugų paketo apibrėžimo žingsnį, pradėta ne nuo to galo.

Apdrausti individualia veikla besiverčiančiųjų tėvystę ir motinystę, bet neapdrausti jų ligai apskritai yra ciniška. Tie, kurie verčiasi individualia veikla, savo laiku disponuoja patys. Jie gali dirbti ir auginti vaiką. Bet, kai serga, jie dirbti tikrai negali. Tačiau būtent tada, kai jie serga, į „Sodros“ draudimą jie neįtraukti. Arba dabar net apsidraudęs pensinio amžiaus žmogus mokesčius turi mokėti tėvystei ir motinystei. Juk paradoksalmu viršūnė drausti tėvystei ir motinystei tuos, kurie jau nebėra vaisingo amžiaus. Tai viena.

Antra, įsitraukti į „Sodros“ sistemą juk visą laiką buvo galima savanoriškai. Bet niekas to nedarė. Vadinasi, nepatogi ta sistema, ji nepalanki apdraustajam. Perskirstymas ten vyksta žirkliniu pobūdžiu. Gali mažai sumokėti ir daug gauti.

Trečias momentas – pristabdyta pensijų reforma. Kartu su privačiu draudimu žmonės iš sistemos buvo išvedami, kad išvengtų neigiamų padarinių, kuriuos gauna kartu su „Sodra“ (t.y. nėra įmokų „lubų“, didelis perskirstymas ir kt.). Tad kam reikia į šią ydingą sistemą įtraukti naujus dalyvius?

Kalbant apie pajamas, žinoma, 2009–aisiais jų tikrai „Sodros“ biudžete nereikia tikėtis, bet sakyčiau, kad ir 2010–aisiais jų nebus.

Galiu lažintis, kad įregistruota mažiau individualios veiklos, kad pasiimta mažiau verslo liudijimų. Žmonės tiesiog traukiasi į šešėlį. Jei reikės mokėti sveikatos draudimo ir „Sodros“ įmokas nuo deklaruotų pajamų, tai žmonės tiesiog mažiau deklaruos. Jie slėps.

Preliminariais LLRI duomenimis, dėl šių mokesčių pakeitimų šešėlinė ekonomika išaugs 3 procentais bendrojo vidaus produkto (BVP).

Visą diskusijos tekstą galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/valdzios_islaidas_viesosioms_gerybems_teks_gerokai_apkarpyti/5142

> Instituto veikla verslo aplinkos gerinimo (Saulėtekio) komisijoje

Lietuvos laisvosios rinkos ekspertai aktyviai įsitraukė į verslo aplinkos gerinimo (Saulėtekio) komisijos veiklą. LLRI ekspertai dalyvauja Saulėtekio sudarytose darbo grupėse, o LLRI prezidentė Rūta Vainienė pagrindinėje Saulėtekio komisijoje. Jei turite pasiūlymų dėl verslo sąlygų gerinimo, mokesčių administravimo, reguliavimo, darbo santykių reglamentavimo, leidimų ir licencijavimo, kviečiame jais pasidalinti. Visus savo pasiūlymus galite siųsti adresu LLRI@LRinka.lt, o mes pasistengsime, kad į juos būtų atsižvelgta.

> Seimui teikiamas Darbo kodeksas su LLRI siūlymais

Kovo mėnesį pajudėjo Darbo kodekso (DK) keitimo procesas siekiant suteikti daugiau lankstumo darbuotojams ir darbdaviams tarantis dėl darbo santykių. Kovo 17 ir 20 d. vyko Trišalės tarybos (TT) posėdžiai, kur buvo svarstomi LLRI pasiūlymai dėl Darbo kodekso keitimo bei Vyriausybės siūlyti DK pakeitimai. Kadangi LLRI nuolat teikia liberalizuojančius pasiūlymus TT, taip pat teikė savo siūlymus ir Vyriausybės programai, ir priemonių planui, todėl Vyriausybės siūlomuose DK pakeitimuose atsispindėjo ir dalis LLRI siūlymų.

TT taryboje buvo pritarta ne visiems Vyriausybės pasiūlymams, daugeliu svarbiausių klausimų buvo fiksuotos atskiros šalių nuomonės – pavyzdžiui, dėl viršvalandinių darbų, dėl papildomų atostogų sutrumpinimo.

Svarstant projektą Vyriausybėje buvo pritarta visiems SADM ir Ūkio ministerijos siūlymams, todėl į Seimą projektas atkeliauja su kai kuriais palengvinimais. Pirmiausia, darbo laiko, sutarčių dokumentaciją leidžiama tvarkyti elektronine forma, antra, kolektyvinėse sutartyse bus leista susitarti dėl trumpesnio pranešimo apie atleidimą termino ir mažesnės išieitinės išmokos.

Trys pagrindiniai šio projekto trūkumai visgi išlieka: pirma, numatytas šių pataisų galiojimo terminas tik iki 2010 m. pabaigos, antra, liberalizavimas koncentruojamas per kolektyvines sutartis, o ne per individualias, ir trečia, būtų galima ir daugiau DK nuostatų keisti sudarant galimybes susitarti kolektyviai, pavyzdžiui, dėl darbo laiko, tai pridėtų lankstumo. Reikia tikėtis, kad Seime šie trūkumai bus pataisyti.

> LLRI pozicija dėl užstato sistemos vienkartinei pakuotei surinkti netikslingumo

2009-02-23 | Šiuo metu Lietuvoje mažesniajai daliai pakuočių – pakartotinio naudojimo stikliniams buteliams – taikoma pakuotės užstato sistema (didžioji dalis pakuočių ir pakuočių atliekų yra surenkama įvairiais būdais jas išskiriant iš bendro atliekų srauto). Atsižvelgdamas į tai, kad Seimas ėmė svarstyti, ar nereikėtų pakuotės užstato sistemos plėsti ir ją taikyti įvairioms kitoms pakuotėms, LLRI pateikė argumentus dėl užstato sistemos vienkartinei pakuotei surinkti netikslingumo.

LLRI nuomone, užstato sistema pareikalautų papildomų investicijų į surinkimo infrastruktūrą, todėl galutiniam vartotojui produktas pabrangtų ne tik dėl pridėdamos užstato sumos, bet ir dėl didesnės tvarkymo kainos (ji šiandien

pagrįsta konteinerinės sistemos įkainiu ir yra faktiškai įtraukta į kainą).

Vartotojų sumokamas užstatas, kuris lieka pas depozito sistemos administratorių, vertintinas kaip beprocentis kreditas, kuriuo sistemos administratorius turi teisę disponuoti. Tuo pačiu depozito sistema nėra tinkamiausias būdas viešų vartotojo pareigų įgyvendinimui užtikrinti, nes užstato sistema pirmiausia apmokestina vartotoją ir paima iš jo depozitą kaip baudą, kurią jis gali susigrąžinti, jeigu tinkamai elgsis.

Užstato sistemos įvedimas yra ilgalaikis įsipareigojimas ir ją įvedus labai sudėtinga jos atsisakyti. Depozito sistema susijusi su didelėmis fiksuotomis investicijomis, todėl priimant politinius sprendimus, stengiamasi sistemą išsaugoti, nors ir žinoma, jog jos sukurti nereikėjo nuo pat pradžių.

Užstato sistema mažai galėtų prisidėti prie vizualinės taršos sumažinimo, nes joje dalyvautų tik dalis stiklinės, plastikinės ar skardinės pakuotės. Depozito sistemai paprastai nėra tinkami buteliai, kurie naudoti ne maisto produktams laikyti, kai kurių maisto produktų pakuotės, kuriose laikyti maisto produktai sunkiai išvalomi ir gali likti bakterijų ar sporų (pavyzdžiui, aliejaus, vyno, sulčių).

Užstato sistema gali turėti neigiamą poveikį smulkiesiems prekybininkams. Pirmiausia, todėl, kad užstato surinkimo mašina užima fizinės vietos, todėl ne visi prekybininkai nuspręs „priimti“ surinkimo aparatą į parduotuvę. Antra, sistemos administratoriui gali neapsimokėti statyti surinkimo mašinos į mažą parduotuvę dėl per mažos pakuočių gražos. Kai prekybos vieta neturi surinkimo automato, jos patrauklumas vartotojui mažėja.

LLRI nuomone, būtų tikslinga atsisakyti siūlomo pakuotės užstato sistemos išplėtimo.

Visą LLRI ekspertizę dėl LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo 2, 8, 11 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto XIP-141 galite rasti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_lr_pakuociu_ir_pakuociu_atlieku_tvarkymo_istatymo_2_8_11_straipsniu_ir_priedo_pakeitimo_ir_papildymo_istatymo_projekto_xip_141/5146

> Seimas tris kartus per kovo mėnesį neapgalvotai kirtu mažmeninei prekybai

2009-03-25 | LLRI išplatino pranešimą spaudai, atkreipdamas dėmesį, kad kovo mėnesį Seimas pritarė net trims naujiems mažmeninės prekybos sektoriaus reguliavimams, kurie trikdo mažmeninės prekybos verslą, silpnina jo patrauklumą investuotojams, o tai savo ruožtu mažina konkurenciją.

Nors dalis Seimo narių viešai apgailestavo dėl priimto sprendimo reguliuoti mažmenines ir didmenines maisto produktų kainas, tai nesutrukdė po savaitės Seime svarstant Konkurencijos įstatymo pataisas, taikytinas išimtinai mažmeninės prekybos sektoriui, pritarti dar vienam nepagrįstai prekybą varžančiam sprendimui. Šiuo Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymu siūloma užsiimantiems mažmenine prekyba nustatyti mažesnius nei kitiems verslams dominuojančios padėties rinkoje dalies dydžius. Pagal projektą, įmonė bus laikoma užimančia dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jos rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 30 procentų, o kelioms įmonėms kartu galios 55 proc. riba. Kitoms verslo rūšims išlieka atitinkamai 40 ir 70 proc. rinkos dalys.

„Seimas rimtai užsimojo prieš mažmeninės prekybos sektorių, nepaisydamas to, kad tariama kova su stambiaisiais prekybininkais turės neigiamos įtakos ir mažoms, ir didelėms

įmonėms. Konkurencijos įstatymo pakeitimas orientuotas ne į rinką, o į kelias veikiančias įmones. Tai vertintina kaip siekis dar trumpesniu pavardėliu reguliuoti šiuo sunkiu laikotarpiu mėginančias išsilaikyti bendroves“, - dar vieną reguliavimą komentavo Giedrius Kadziauskas, LLRI vyresnysis ekspertas.

Kur valdžia mato monopolį, ten dažniausiai jo nėra, o kur jis tikrai yra – valdžiai tai nėra motais. Tikrą monopolį valdžia dažnai vadina viešąja paslauga arba strategine įmone. Dažniausiai ji ten pati yra akcininkė ir nesiima savęs sutramdyti. Kur valdžia regi monopolį, nors ten jo nėra, ten ji siekia reguliuoti kainas ir panaikina konkurenciją. Taip valdžia sukuria valdiškos kainos monopolį, kuris atima iš vartotojo pasirinkimą ir jo viršenybę rinkoje. Tokia kaina pavadinama „maža“ kaina, nes palyginti jau nebėra su kuo. Tokių „mažų“ kainų monopolystėje gyvenome prieš du dešimtmečius, tik ar geriau gyvenome?

Rūta Vainienė, „Verslo žinios“, 2009-03-30

Jo teigimu, svarbiausia tai, kad ir šiandien galiojantis įstatymas leidžia Konkurencijos tarybai imtis tyrimo, kad nustatytų, jog rinkoje įmonės užima dominuojančią padėtį nepriklausomai nuo jos užimamos rinkos dalies. Siūlomais pakeitimais Konkurencijos taryba tiesiog permestų įrodinėjimo našta mažmeninės prekybos įmonėms užimančioms tarp 30 ir 40 procentų rinkos. Jos turėtų įrodinėti, kad neturi dominuojančios padėties, nes „tiesiogiai susiduria su konkurencija“ arba „negali daryti vienpusės ir lemiamos įtakos atitinkamoje rinkoje tam, kad būtų apribota konkurencija“.

Kova su didelėmis parduotuvėmis, kaip prekybos forma, yra kova prieš vartotojų pasirinkimą. Tai, kad didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių apyvartos dalis visoje mažmeninių prekių apyvartoje auga, tik rodo, jog konkurenciją mažmeninės prekybos formomis laimi prekybos tinklų teikiamos pardavimo paslaugos. Vartotojų palankumas laimimas ne suvaržymais ar prievarta, o pasiūlant pigesnes prekes, didesnes pasirinkimo galimybes ar patogesnes apsipirkimo vietas. Konkurencija mažmeninės prekybos sektoriuje pasireiškia ne tuo, jog yra daug mažų parduotuvių, o tuo, kad dėl esamos ir potencialios konkurencijos gerėja teikiamų pardavimo paslaugų kokybė.

Nors Seimas gan darniai pritarė Konkurencijos įstatymo pakeitimui svarstyimo stadijoje, tačiau prieš priėmimo stadiją Seimo nariai turėtų įsigilinti į neigiamas ekspertų, verslo atstovų ir valstybės institucijų (Vyriausybės, Konkurencijos tarybos, Europos teisės departamento) išvadas dėl šio įstatymo projekto.

Tai jau trečiasis mažmeninės prekybos reguliavimas, kurį Seimas svarstė kovo mėnesį: greta Kainų įstatymo ir Konkurencijos įstatymo pakeitimo, kovo 12 d. Seime priimtas projektas „Dėl LR mažmeninės prekybos įmonių nesažiningų veiksmų draudimo įstatymo koncepcijos“ įpareigojantis Vyriausybę parengti mažmeninės prekybos sektorių reglamentuojantį įstatymą.

Visą pranešimą spaudai galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/pranesimai_spaudai/seimas_jau_trecia_karta_si_menesi_neapgalvotai_kerta_mazmeninei_prekybai/5175

[> LLRI pozicija dėl Seimo priimto prekybinių antkainių apribojimo](#)

2009-03-18 | Reaguodamas į kovo 17 d. Seimo priimtą Kainų įstatymo papildymą, apribojusį prekybinius antkainius, LLRI pateikė savo poziciją, ragindamas šalies Prezidentą vetuoti šią įstatymo pataisą. LLRI manymu, šis Seimo žingsnis prasilenkia su rinkos ekonomikos principais ir turės neigiamų pasekmių konkurencijai ir vartotojams.

Kovotojai prieš monopolijas labai laisvai interpretuoja jų sąvoką. Didelis prekybos centras ar šiaip didelis rinkos žaidėjas automatiškai nėra monopolistas – jis yra tiesiog didelis. Aišku, žaidžiant rinkos apibrėžimais, galima prieiti išvados, kad kuris nors rinkos dalyvis užima monopolinę padėtį tam tikroje teritorijoje. Bet tuomet atokiame kaime stovintis kioskelis taip pat turėtų būti laikomas monopolistu.

*Žilvinas Šilėnas,
„Vilniaus diena“,
2009-02-11*

Įstatymo aiškinamajame rašte teigiama, kad projekto rengimą paskatino pastaruju metu prekybos įmonių sparčiai ir nepagrįstai keliamos maisto produktų kainos. Tačiau kelių pastarųjų metų maisto kainų kilimą lėmė sparčiai augantis pinigų kiekis ekonomikoje, didėjančios gyventojų pajamos, augantis vartojimas, staigūs maisto žaliavų kainų šuoliai tarptautinėje rinkoje ir kainų konvergencija su ES šalimis. Sumažėjus maisto žaliavos kainoms, sustojus gyventojų pajamų augimui, vidaus ir išorės paklausai, tikėtina, kad maisto kainų augimas sustos, ar net pasuks priešinga kryptimi.

Prekybos įmonės nėra vienintelis subjektas, veikiantis maisto produktų kainas. Skirtumus tarp prekęs įsigijimo ir pardavimo šiuo metu kiekviena prekybos įmonė nustato individualiai, o tai tėra viena iš prekės kainos sudedamųjų dalių. Įstatymo leidėjas taip pat neatsižvelgia į tai, kad šiandien

skirtingoms prekėms įvairūs pardavėjai taiko skirtingą kainodarą. Vienos prekės parduodamos su didesne pelno marža, kitos - su mažesne.

Abejotina, ar neleidus pardavinėti prekių brangiau nei 20 proc. nuo jų įsigijimo kainos, visada bus padengtos produktų transportavimo, sandėliavimo ir visos kitos pardavimo įmonės patiriamos sąnaudos. Jei šis įstatymas bus taikomas, gali nutikti taip, kad kai kuriais produktais prekiauti nebus naudos.

Įstatymo neaiškumas, nepagrįstumas sukels neigiamų teisinių pasekmių ir neigiamai paveiks teisėkūrą. Įstatymas kėsina į rinkos ekonomikos pamatus, pažeidžia kainos mechanizmą ir, svarbiausia, nėra pagrįstas ekonomiais ar ekonomikos reguliavimo argumentais. Įstatymas nepasiekia jam keliamų tikslų, turės neigiamos įtakos konkurencijai, verslo santykiams didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuje, pareikalaus daug mokesčių mokėtojų pinigų. Todėl LLRI paragino šalies Prezidentą vetuoti šį įstatymą.

Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus vetavo Seimo priimtas Kainų įstatymo pataisas, kuriomis buvo apribotas prekybinis antkainis prekybininkams.

Visą LLRI poziciją galite skaityti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_pozicija_de_l_seimo_priimto_kainu_istatymo_papildymo_xp_25774/5166

> LLRI pripažintas vienu geriausių Rytų Europos ir pasaulio viešosios politikos centru

2009-01-19 | Pensilvanijos universiteto (JAV) atstovų sudarytame kiekvieno regiono geriausių 25 viešosios politikos centrų sąrašė, tarp Rytų Europos regiono geriausiųjų Lietuvos laisvosios rinkos institutas užėmė 7 vietą. Iš pasaulyje esančių 5550 viešosios politikos centrų LLRI buvo nominuotas kategorijoje „Vienas geriausių Pasaulio viešosios politikos centrų“ (iš viso nominuotos 407 organizacijos).

Įvairių sričių pasaulio viešosios politikos centrų (angl. „think tanks“) tyrime užfiksuota, kad Lietuvoje yra 13, Latvijoje 9, Estijoje 15 viešosios politikos centrų. LLRI yra vienintelis iš Baltijos valstybių nominuotas geriausiųjų pasaulyje sąrašė ir pripažintas vienu geriausių Rytų Europoje.

LLRI prezidentė Rūta Vainienė džiaugėsi, kad institutas aukštai įvertintas ne tik Rytų Europos regione, bet ir visame pasaulyje. „Lietuvoje esame vertinami dėl mūsų veiklos formuojant Lietuvos ekonomikos politiką. Kai nedidelę instituciją pastebi Europos ir pasaulio mastu, supranti, kad aštuoniolika metų dirbome prasmingai, nenukrypdami nuo savo misijos. Didžiuojamės tuo,“ – sakė instituto vadovė.

Tarp geriausiųjų pasaulio viešosios politikos centrų ir daugelis vertybėmis bei pažiūromis LLRI artimų organizacijų: Adam Smith (D. Britanija), Instituto Bruno Leoni (Italija), International Policy Network (D. Britanija), Timbro (Švedija), Adriatic Institute for Public Policy (Kroatija), Institute for Market Economics (Bulgarija), Liberalni Institut (Čekijos Respublika), American Enterprise Institute (JAV), CATO Institute (JAV), Fraser Institute (Kanada), Heritage Foundation (JAV).

Tokio pobūdžio įvairių sričių pasaulio viešosios politikos centrų (angl. „think tanks“) tyrimas pasaulyje atliktas pirmą kartą. Pensilvanijos universiteto (JAV) atstovai pasinaudojo praėjusiais metais išplatintu pilotiniu tyrimo variantu, kuriame LLRI buvo pripažintas 10 Centrinėje ir Rytų Europoje ir taip pat patekęs į geriausiųjų pasaulyje sąrašą. Visą tyrimą galite atsisiųsti adresu: http://www.lrinka.lt/Pranesim/2008_Global_Go_To_Think_Tanks.pdf

> Murray N. Rothbard darbas „Ką valdžia padarė su mūsų pinigais?“

Lietuvos laisvosios rinkos institutas pristato amerikiečių ekonomisto, politinio filosofo, vieno svarbiausių austrų ekonominės mokyklos atstovų Murray N. Rothbard darbą „Ką valdžia padarė su mūsų pinigais?“

Vargu ar yra dar labiau suraizgytų, labiau supainiotų ekonominių problemų nei pinigų problema. Ar valdžia turi pumpuoti pinigus į ekonomiką ar juos išpumpuoti? Kuri valdžios šaka turėtų tai daryti? Ar ji turėtų skatinti kreditą ar jį riboti? Ar ji turi grįžti prie aukso standarto? Jeigu taip, tai kokių kursų? Šiems ir daugybei kitų kylančių klausimų, atrodo, nėra galo. Pirmiausia savęs paklauskime: ar pinigai gali būti tvarkomi laisvės principo pagrindu? Ar gali būti pinigų, kaip ir kitų prekių bei paslaugų, laisvoji rinka? Kaip tokia rinka atrodytų? Kokie būtų valdžios kišimosi į šią rinką padariniai? Jeigu palaikome laisvąją rinką kitose srityse, jeigu norime nutraukti valdžios išpuolius prieš asmenį ir nuosavybę, tai neturime svarbesnės užduoties už šią užduotį – išsiaiškinti, kaip veiktų laisvoji pinigų rinka.

Murray N. Rothbard (1926-1995) yra vienas ryškiausių laisvosios rinkos teoretikų. Nors ir nėra pats populiariausias ekonomikos „mainstreamė“, Rothbard yra viena svarbiausių figūrų austrų ekonomikos mokyklai. XX a. antroje pusėje Jungtinėse Valstijose būtent su jo užsidegimu ir darbais, ne mažiau nei su L. Mises moksline veikla ir F. Hayek darbais bei jo gauta Nobelio premija, yra labiausiai susijęs austrų ekonomikos mokyklos atgimimas ir išsiplėtojimas.

Šiame leidinyje pristatome skyrių iš šio leidinio „Pinigų saugyklos“. Visą Murray N. Rothbard darbą „Ką valdžia padarė su mūsų pinigais?“ galite atsisiųsti ir atsispausdinti adresu:

http://www.lrinka.lt/Pranesim/NMROthbard_Ka_valdzia_padar_e_su_musu_pinigais_2009.pdf

> LLRI surengė dar tris ciklo „Ekonomika netikėtose erdvėse“ diskusijas

Lietuvos laisvosios rinkos institutas šiais metais tęsia 2008-aisiais pradėtus diskusijų vakarus „Ekonomika netikėtose erdvėse“. Projektas „Ekonomika netikėtose erdvėse“ - tai Lietuvos laisvosios rinkos instituto sumanymas kartą per mėnesį neoficialioje atmosferoje savų žmonių rate pasikalbėti apie tai, apie ką labai knieti žinoti, bet kuo visai nerandam laiko pasidomėti. Praėjusiais metais diskusijos dalyviai kalbėjosi apie „Bažnyčios mokymą ir laisvąją rinką“, „Laisvosios rinkos vertybes ir indų filosofines tradicijas“, „Verslininko įvaizdį lietuvių literatūroje“.

Šių metų sausio 13 d. įvyko **diskusija „Ekonominė krizė ir žmogaus psichologija“**. Jos metu **psichiatrė Aušra Deksnytė** kalbėjo apie individo kaip socialinės būtybės vystymąsi, žemo ir aukšto išsivystymo žmonių grupes, šiuolaikinės vartotojiškos visuomenės grupes ir jų reagavimo ypatumus, kai kuriuos asmenybės reagavimo į negandas būdus, asmenybės ir visuomenės regresą krizės akivaizdoje, krizės paranoją, krizę - kaip natūralų asmenybės (o gal ir visuomenės) gyvenimo etapą, individų ir visuomenės grupių įtaką krizės išsivystymui, krizės įveiką - ką gali žiniasklaida, „valdžios stiprieji“ ir visuomenės veikėjai.

Diskusijos garso įrašą galite atsisiųsti adresu:

http://www.lrinka.lt/Pranesim/A.Deksnyte_Krize_ir_zmogaus_psichologija_20090113.WMA

Diskusijos pranešimo prezentaciją rasite adresu:

http://www.lrinka.lt/Pranesim/Ekonomine_krize_ir_zmogaus_psichologija_20090113.pdf

Vasario 17 d. savo bičiulius ir rėmėjus LLRI pakvietė į **prof. habil. dr. Jurgio Bučo paskaitą „Paveldas ir verslas“**. LLRI svečias kalbėjo ir kvietė diskutuoti apie savininko (ir

žmogaus, ir verslo) vaidmenį saugant paveldą, apie būtinus pokyčius šiandieninei sistemai, kai vieninteliu paveldo saugotoju skelbiasi valstybė.

Kovo 12 d. nuotaikingoji **Zita Kelmickaitė skaitė paskaitą apie Lietuvos tradicijas, folklorą ir verslumo vietą juose.** Projekto „Ekonomika netikėtose erdvėse“ vinis buvo diskusija apie tai, kiek verslūs buvo mūsų senoliai ir kiek verslumas atspindėjo dainose, šokiuose, žaidimuose ir šventėse.

Daugiau apie tai:

portalo Delfi.lt reportaže „Z.Kelmickaitė: lietuviai – tipiški valstiečiai“:

<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=21000157>.

LLRI bloge:

2009-03-13: **Giedrius Kadziauskas: Nuosprendis prekybai tautosakoje ir Seime:**

<http://llri.blogas.lt/485456/giedrius-kadziauskas-nuosprendis-prekybai-tautosakoje-ir-seime.html>.

> **LLRI prezidentė dalyvavo 3-jame lietuvių studentų susitikime Londone**

Kovo 7 d. Jungtinės Karalystės lietuvių jaunimo sąjunga kartu su Lietuvos respublikos ambasada Londone organizavo tradicinį studentų susitikimą, į kurį kasmet kviečiami visi lietuviai studentai, besimokantys Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo institucijose. Susitikime buvo gvildenamos politinės ir ekonominės temos, kalbėta apie karjeros galimybes. Šiemet renginys sulaukė apie 300 skirtingose Jungtinės Karalystės mokslo įstaigose studijuojančių lietuvių.

Pirmojoje renginio dalyje buvo aiškinamasi, kokios yra Lietuvos galimybės išsikaupti iš finansinės krizės. Diskusijoje dalyvavo specialiai iš Lietuvos atvykę LR Ministro Pirmininko patarėjas finansų ir ekonomikos klausimais Mykolas Majauskas, Lietuvos laisvosios rinkos instituto vadovė Rūta Vainienė, politinio savaitraščio „Atgimimas“ redaktorė Indrė Makaraitytė ir „Lietuvos Ryto“ televizijos vadovas Edmundas Jakilaitis. Antrojoje susitikimo dalyje diskutuota apie karjeros galimybes Lietuvoje bei Jungtinėje Karalystėje.

LIETUVOS EKONOMIKOS TYRIMAS

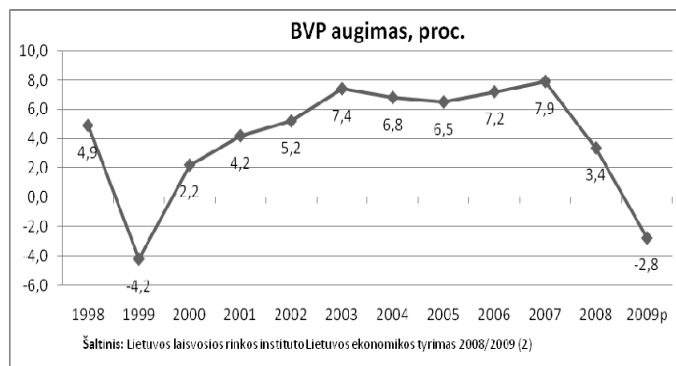
Kovo 3 d. Lietuvos laisvosios rinkos institutas pristatė naujausią, 23-ąjį, Lietuvos ekonomikos tyrimą, kuriame pateikiami Lietuvos ekonomikos rodiklių 2008 metų vertinimai ir patikslintos 2009 metų prognozės. Šio tyrimo duomenimis, šiais metais šešėlinė ekonomika išaugs 5 proc. punktais, į biudžetą bus nesurinkta apie 5,3 mlrd. litų, o nedarbo lygis išaugs iki 11 proc. Toliau pristatome tyrimo rezultatus.

23-iasis Lietuvos ekonomikos tyrimas: kone kas ketvirtas litas – šešėlyje

Ketvirtadalis ekonomikos susitraukimo – dėl valdžios sprendimų

Tyrimo duomenimis, 2008 m. Lietuvos ekonomikos augimas, palyginti su prieš tai buvusiais metais, sulėtėjo ir siekė 3,4 proc. 2009-aisiais metais prognozuojamas ekonomikos susitraukimas, staigus daugelio makroekonomikos rodiklių blogėjimas. Šiais metais BVP augimas bus neigiamas: – 2,8 proc.

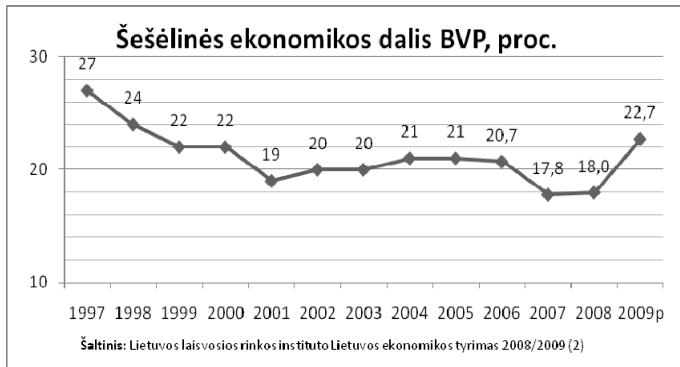
Paklausti, kokia prognozuojamos ekonominės veiklos susitraukimo (pajamų mažėjimas, sąnaudų mažinimas, darbuotojų skaičiaus mažinimas) priežastis, tyrimo dalyviai 26 proc. skyrė netinkamiems valdžios sprendimams ir 66 proc. rinkos aplinkybėms.

Tyrimo duomenimis, ekonomikos augimui tapus neigiamam, smarkiai sumažės ir užsienio prekybos augimo tempai. Vertinama, kad praėjusiais metais eksportas ir importas augo atitinkamai 15 ir 14 proc., tuo tarpu šiais metais galima tikėtis jau tik 3 proc. eksporto ir 3 proc. importo augimo.

Šešėlis augs 5 proc. punktais

Prastėjanti ekonominė situacija ir mokesčių naštos kėlimas padidins šešėlinės ekonomikos mastus. Dalyvavusieji tyrime mano, kad 2008 m. šešėlinės ekonomikos dalis nuo BVP išliko beveik tokia pati kaip ir prieš tai buvusiais metais ir siekė 18 proc. Tuo tarpu 2009 m. prognozuojamas žymus šešėlinės ekonomikos padidėjimas. Tyrimo duomenimis, šiais metais šešėlinė ekonomika išaugs 5 proc. punktais ir sieks 22,7 proc. BVP. **Taigi, kone kas ketvirtas litas - šešėlyje. Didesnis šešėlis Lietuvos ekonomikos tyrime paskutinį kartą prognozuotas tik 1998 m.**

Kaip teigė šio tyrimo vadovas LLRI ekspertas Vytautas Žukauskas, Lietuva susiduria su neeiliniais ekonominiais sunkumais, kurių sprendimams valdžia pasirinko netinkamą mokesčių naštos didinimo kryptį, taip dar labiau skatindama šešėlinę veiklą. „Šešėlinė ekonomika tampa opia problema ir labai reikšminga priežastimi, kodėl padidinti mokesčiai nepadės surinkti planuojamo valstybės biudžeto. Neretai šešėlis suvokiamas tik kaip mažą apimtį ūkio mastu turinti veikla. Tačiau rinkos dalyvių vertinimas, kad keturi iš 10 žmonių yra šešėlinės ekonomikos dalyviai rodo, jog taip nėra“, - spaudos konferencijoje kalbėjo V. Žukauskas.

Paklausti, kiek ekonomine veikla užsiimančių ūkio vienetų bent dalį savo veiklos vykdė ir vykdys šešėlyje, tyrimo dalyviai teigė, kad **2008 m. šešėline veikla užsiėmė 28 proc. ūkinių subjektų, o 2009 m. – net 40 proc.** (Šešėlis – vokeliai, pajamų nuslėpimas, nelegali gamyba ar paslaugų teikimas, kita veikla bandant nuslėpti mokesčius.) Šio klausimo tikslas – išsiaiškinti šešėlinės ekonomikos masto pasikeitimą 2008–2009 m. ne santykiyje su BVP, tačiau vertinant ūkio subjektų, užsiimančių šešėline veikla, dalimi.

Prognozuojamas dviženklis nedarbas

Lėtėjant ekonomikos augimui, nedarbo lygis dažniausiai linkęs didėti, kainų augimas – lėtėti. Tyrimo duomenimis, 2008 m. pabaigoje nedarbo lygis Lietuvoje siekė 6,6 proc. **Šių metų pabaigoje nedarbo lygis bus 10,8 proc.** Ekonomikos lėtėjimas mažins vartotojų ir gamintojų kainų augimą. 2008 m. pabaigoje metinis vartotojų kainų augimas buvo beveik 10 proc. **Prognozuojama, jog 2009 m. metinis vartotojų kainų augimas lėtės ir metų pabaigoje sieks 6,1 proc.**

„Natūralu, jog blogėjant ekonominei situacijai žmonės praranda darbus, mažėja užimtumas. Pagrindiniu sprendiniu klausimu tuomet tampa, kaip išlaikyti likusias darbo vietas, negilinti problemos. Juk tam, kad įmonės išgyventų ir prisitaikytų prie besitraukiančios ekonomikos sąlygų, jos taip pat turi susitraukti. Iškyla paprasta alternatyva: „susispausti“ ir dar mėginti išsikapstyti arba skelbti bankrotą jau dabar. Deja, griežtas ir itin nelankstus darbo santykių reguliavimas Lietuvoje verčia rinktis pastarąją,“ – teigė LLRI ekspertas V. Žukauskas.

Mokesčių našta didėja, biudžetas nesurenkamas

Dėl padidėjusių mokesčių valstybė ir jos paslaugas Lietuvos mokesčių mokėtojams 2009 m. atsieis 3,6 mlrd. lt. daugiau nei praeitais metais.¹ Tyrimo duomenimis, 2008 m. mokestinė našta siekė 32,4 proc. BVP. Prognozuojama, jog 2009 m.

mokesčiais valstybei sumokėsime 36,7 proc. šalyje sukurto BVP. Toks staigus mokestinės naštos padidėjimas yra užfiksuotas pirmąkart per visą Lietuvos ekonomikos tyrimo istoriją.

Tyrimo duomenimis, žymiai padidinta mokesčių našta šiais metais nepadės surinkti planuojamų nacionalinio biudžeto ir socialinio draudimo fondo. Nacionalinio biudžeto pajamų įvykdymas šiais metais sieks 87 proc. Manoma, kad blogiau bus su „Sodra“ – jos, pasak dalyvavusiųjų tyrime, pajamų surinkimas sieks 84 proc. **Įvertinus planuojamus šių metų nacionalinį biudžetą ir socialinio draudimo fondą, tai reikštų 5,3 mlrd. pajamų nesurinkimą.**

„Siekdama surinkti biudžetą, valdžia pakėlė mokesčius, tačiau lazda atsisuko kitu galu – verslo objektai krypta į šešėlį, verslas susitraukia ir planuotos biudžeto pajamos tampa neįgyvendintu planu,“ – komentavo tyrimo vadovas V. Žukauskas.

Mažės namų ūkių pajamos, mažiau sutaupysime ir investuosime

Lietuvos ekonomikai iš spartaus augimo pereinant į recesijos fazę, rinkos dalyviai vis prasčiau vertina šalies gyventojų galimybę užsidirbti ir sutaupyti. Anot tyrimo, vidutinės piniginės namų ūkio pajamos 2008 m. sudarė 3180 lt. Šiais metais jos sumažės 152 litais ir sieks 3029 lt. Pajamos vienam namų ūkio nariui 2008 ir 2009 m. atitinkamai sieks 1325 ir 1262 lt., t.y. sumažės 63 litais arba 5 procentais.²

Tyrimo duomenimis, 2008 m. vidutinis darbo užmokeskis nuskaičiavus mokesčius sudarė 1797 lt. Manoma, jog 2009 m. jis sumažės 5 proc. ir sieks 1701 lt. Prognozuojami namų ūkio pajamų ir vidutinio darbo užmokesčio mažėjimai yra pirmi nuo pat Lietuvos ekonomikos tyrimo pradžios 1997 m.

Tyrimo duomenimis, mažėjančios namų ūkio pajamos privers žmones taupyti ir mažiau investuoti. 2008 m. namų ūkis per mėnesį vidutiniškai sutaupė 390 lt. ir į ilgalaikius stambius vartojimo pirkinius investavo 283 lt. 2009 m. namų ūkis per mėnesį sutaupys 124 litais mažiau, t.y. 265 lt. o investuos 112 litų mažiau, t.y. jau tik 172 lt.

Prognozuojama prastėjanti įmonių finansinė padėtis

Tyrimo duomenimis, prognozuojama prastėjanti ne tik namų ūkių, bet ir įmonių padėtis. Įmonių pelningumas, 2008 m.

¹ Skaiciuota pagal 2008 m. BVP, įvertinus prognozuojamą 2009 m. BVP augimą (-2,9 proc.), neatsižvelgiant į BVP defliatorių.

² Statistikos departamento duomenimis, vidutinis namų ūkio dydis Lietuvoje – 2,4 asmens.

siekęs 5,7 proc., šiais metais nukris iki 3,4 proc. Anot tyrimo, 2008 m. vienam įmonės savininko nuosavybės litui per metus teko 10,1 cento pelno. 2009 m. nuosavybės grąža sumažės iki 6,1 proc.

Mažėjantis įmonių pelningumas vers įmones mažiau investuoti. Tyrime teigiama, kad 2008 m. vidutinės investicijoms skirta įmonių pelno dalis siekė 34 proc. 2009 m. ji sieks 31 proc. Taip pat, mažiau bus investuojama į mokslą ir naujoves. Mokslui ir naujovėms 2008 m. įmonės skyrė 4,2 proc. savo išlaidų. Prognozuojama, jog šiai sričiai skiriamų išlaidų dalis šiais metais sumažės iki 3,3 proc.

Pats šešėlis šešėlio nemeta. Jį meta legaliai ekonomikai sukurtos užkardos, valdžios sukurta milžiniška veiklos suvaržymų siena. Šiomet toji siena pakeltų mokesčių pavidalu dar paauogo, vienus pastūmėdama pilkojon zonon, kitus apskritai išstumdama iš veiklos.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas, 2009-03-03

Skolinimosi kaina - nemažės

Tyrimo duomenimis, šiais metais nesitikima žymaus skolinimosi kainų sumažėjimo. Ir iki 1 metų ir virš 5 metų skolinimosi kaina 2008 m. siekė 10,7 proc. Prognozuojama, jog šiais metais skolinimosi kaina vis dar išliks aukšta ir sieks 10,1 proc.

Apie tyrimą

Lietuvos ekonomikos tyrimą LLRI pradėjo 1997 m. Pagrindinis tyrimo tikslas – pateikti Lietuvos ekonomikos rodiklių vertinimus ir prognozes, paremtas rinkos dalyvių nuomone, apžvelgti veiksnius, galėjusius turėti įtakos šiems vertinimams ir lūkesčiams. 23-ajame Lietuvos ekonomikos tyrimo dalyvavo 45 ekspertai.

Respondentų atranka nėra reprezentacinė: tyrimo dalyviai neskirstomi pagal jų atstovaujamas veiklos rūšis, įmones ar regionus – dalyvauti apklausoje kviečiami įmonių vadovai ir analitikai.

Susiję komentarai:

„Šešėlinės ekonomikos renesansas“ | 2009-03-03 | Rūta Vainienė | Lietuvos radijas | http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/seselines_ekonomikos_renesansas/5157.

SKAITINIAI

„Laisvosios rinkos“ skaitytojams siūlome ištrauką iš 2 kartą lietuvių kalba pristatomo Murray N. Rothbard darbo „Ką valdžia padarė su mūsų pinigais?“. Ši knyga – tai žinomiausias Rothbard darbas apie pinigus, turėjęs įtakos dviems ekonomistų, investuotojų ir verslo profesionalų kartoms. Joje autorius populiariai išaiškina pinigų prigimtį, atskleidžia infliacijos mechanizmą.

Murray N. Rothbard (1926-1995) – amerikiečių ekonomistas, politinis filosofas, istorikas ir publicistas, 25 knygų ir daugiau nei tūkstančio straipsnių autorius. Remdamasis Amerikos individualizmo tradicija ir jos principus derindamas su austrų ekonominės mokyklos įžvalgomis, Rothbard sukūrė sistemingą individo laisvės ir laisvosios rinkos doktriną – libertarizmą – kuris dabar užima svarbią vietą tarp ekonominių ir politinių doktrinų.

Visas Murray N. Rothbard knygos „Ką valdžia padarė su mūsų pinigais?“ tekstas publikuojamas LLRI tinklapyje adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/murray_n_rothbard_ka_valdzia_padare_su_musu_pinigais/5147.

12. Pinigų saugyklos

Murray N. Rothbard

Tarkime, kad laisvoji rinka pinigų pasirinko auksą (paprastumo dėlei vėl užmirškime sidabrą). Tačiau auksas, net monetų pavidalu, dažnai yra nepatogus ir gremėzdiškas jį nešiojant ir tiesiogiai naudojant mainuose. Didesniems sandoriams nepatogu ir brangu gabentis kelis šimtus svarų aukso. Bet čia vėl gelbsti laisvoji rinka, visada pasiruošusi tenkinti visuomenės poreikius. Pirmiausia, auksas turi būti kur nors saugomas, o kadangi, kaip ir kitose verslo šakose, specializacija yra efektyviausia, ji bus efektyviausia ir saugykliniame versle. Todėl kai kurios firmos rinkoje pradės sėkmingai teikti saugojimo paslaugas. Kai kurios taps aukso saugyklomis, kur laikomas daugybės savininkų auksas. Kaip visose saugyklose, savininko teisę į saugomas prekes patvirtina saugyklos kvitas, kuris išduodamas saugomoms prekėms. Kvitas suteikia savininkui teisę atsiimti savo prekę bet kuriuo pageidaujama laiku. Tokia saugykla gaus savo pelną tuo pat būdu, kaip ir kitos, t.y. nustatydamą tam tikrą savo paslaugos kainą.

Galima neabejoti, kad aukso saugyklos, arba pinigų saugyklos, laisvoje rinkoje klestėtų ne blogiau nei kitos saugyklos. Tiesą sakant, pinigų atveju saugyklos atlieka net svarbesnį vaidmenį. Juk visos kitos prekės eina vartojimui, tad po tam tikro laiko išimamos iš saugyklos vartojimo arba gamybos reikmėms. Bet pinigai, kaip matėme, fizine prasme paprastai nėra „vartojami“; vietoje to jie naudojami keitimui į kitas prekes arba guli laukdami tokių mainų ateityje. Žodžiu, pinigai yra ne tiek „vartojami“, kiek paprasčiausiai perduodami iš vieno asmens kitam.

Tokioje padėtyje patogumo sumetimais neišvengiamai skatins keitimąsi saugyklos kvitais, o ne pačiu fiziniu auksu. Tarkime, pavyzdžiui, kad Smitas ir Džonsas abu laiko savo auksą toje pačioje saugykloje. Džonsas parduoda Smitui automobilį už 100 aukso uncijų. Jie gali atlikti visą brangią procedūrą:

Smitas atsiima savo auksą ir atneša jį Džonsui, po to Džonsas gabena auksą atgal deponavimui į saugyklą. Bet, žinoma, jie pasirinks daug patogesnę procedūrą: Smitas paprasčiausiai duos Džonsui saugyklos kvitą šimtui uncijų aukso.

Tokiu būdu pinigų saugyklų kvitai vis labiau pradeda funkcionuoti kaip *pinigų pakaitalai*. Vis mažiau ir mažiau sandorių atliekama transportuojant patį auksą; vis dažniau vietoje aukso naudojami popieriniai aukso pakvitavimai. Vystantis rinkai šį pakaitalų diegimo procesą kontroliuos trys apribojimai. Pirmas bus tai, koku mastu žmonės naudosis šiomis pinigų saugyklomis – *bankais* – o ne grynais pinigais. Suprantama, jeigu Džonsas kokiais nors sumetimais nenorės naudotis banku, tai Smitui teks jam gabenti patį auksą. Antras apribojimas – *kiekvieno banko* klientūros dydis. Kitaip sakant, kuo daugiau mainų vyksta tarp *skirtingų* bankų klientų, tuo daugiau aukso tenka transportuoti. Kuo daugiau mainų vyksta tarp to paties banko klientų, tuo mažiau reikia tokio transportavimo. Jeigu Džonsas ir Smitas būtų skirtingų saugyklų klientai, Smito bankas (arba pats Smitas) turėtų gabenti auksą į Džonso banką. *Trečia*, klientai turi būti tikri savo bankų patikimumu. Jeigu jie staiga sužinos, kad, pavyzdžiui, banko pareigūnai yra padarę nusikaltimų, bankas veikiausiai kaip mat žlugs. Šiuo požiūriu, visos saugyklos – kaip ir visos reputacija grindžiamos verslovės – yra panašios.

Augant bankams ir pasitikėjimui jais, jų klientams gali pasirodyti patogiau atsisakyti popierinių kvitų – vadinamųjų *banknotų* – ir vietoje jų savo nuosavybę įforminti sąskaitų pavidalu. Pinigų pasaulyje jos vadinamos *banko depozitais*. Vietoje popierinio kvito klientas turi sąskaitą banke; jis vykdo mainus duodamas savo bankui pavedimą pervesti šios sąskaitos dalį kam nors kitam. Antai mūsų pavyzdyje Smitas nurodys bankui pervesti iš jo aukso sąskaitos 100 uncijų Džonsui. Šis raštiškas nurodymas vadinamas *čekiu*.

Turbūt aišku, kad ekonominiu požiūriu nėra jokio skirtumo tarp banknoto ir banko depozito. Abu jie yra saugomo aukso nuosavybės dokumentai; abu gali būti perleisti kaip pinigų pakaitalai ir abiem galioja tie patys trys jų naudojimo masto apribojimai. Klientas gali rinktis, kaip jam patogiau fiksuoti savo nuosavybę – banknotų ar depozito forma [14].

O kaip visos šios operacijos atsiliepia pinigų pasiūlai? Jeigu banknotai arba banko depozitai naudojami kaip „pinigų pakaitalai“, ar tai reiškia, kad reali pinigų pasiūla ekonomikoje padidėja, nepaisant nepakitusių aukso atsargų? Žinoma, ne. Juk pinigų pakaitalai tėra saugyklos kvitai realiai deponuotam auksui. Jeigu Džonsas savo saugykloje laiko 100 uncijų aukso ir gauna atitinkamą kvitą, šis kvitas rinkoje gali būti naudojamas kaip pinigas, bet tik kaip patogus turimo aukso ženklas, ne kaip papildomas auksas. Tad nors banko rūsiuose laikomas auksas tokiu atveju nustoja būti efektyvios pinigų pasiūlos dalis, jis laikomas kaip *rezervas* jo kvitui ir gali būti bet kada jo savininko pareikalautas. Taigi, pakaitalų daugėjimas ar mažėjimas niekaip nekeičia pinigų pasiūlos. Keičiasi tik pasiūlos *forma*, ne jos apimtis. Pavyzdžiui, visuomenės pinigų pasiūlą gali sudaryti dešimt milijonų uncijų aukso. Kai šeši milijonai bus deponuoti bankuose, pakeitus juos aukso kvitais, efektyvi pasiūla bus tokia: keturi milijonai aukso uncijų ir šeši milijonai aukso uncijų jų popieriniais kvitais. Bendra pinigų pasiūla išlieka ta pati.

Keista, bet daugelis žmonių mano, kad bankai negalėtų užsidirbti pinigų, jeigu laikytųsi šio „100-procentinio rezervo“ principo (kvitus visada padengiant auksu). Tačiau iš tikrųjų tai nėra jokia problema, ir ją išsprendžia bet kokia saugykla. Beveik visos saugyklos be išlygų saugo savo klientų prekes (100-procentinis rezervas); antraip jos yra kaltinamos

apgaule ir vagyste. Savo pelną jos užsidirba imdamos iš klientų mokesčių už paslaugas. Bankai gali lygiai taip pat imti mokesčių už savo paslaugas. Jeigu prieštaraujama, kad klientai nenorės mokėti didelių kainų, tai reikš, kad bankų paslaugos neturi didelės paklausos ir kad naudojimas jomis mažesnis iki to lygmens, kuris klientus tenkins.

Dabar prieiname turbūt kebliausios monetarinės problemos, kurią tenka spręsti ekonomistui: turime įvertinti „dalinio rezervo bankininkystę“. Turime iškelti klausimą: ar laisvosios rinkos sąlygomis galėtų būti leista dalinio rezervo bankininkystė, ar ji turėtų būti uždrausta kaip apgaulė. Gerai žinoma, kad bankai retai laikydavosi „100%“ principo. Kadangi pinigai gali ilgam likti saugykloje, bankas susiduria su pagunda panaudoti dalį tų pinigų savo tikslams; pagunda didina ir tai, kad žmonėms paprastai nėra svarbu, ar iš saugyklos atsiimtos auksinės monetos yra tos pačios, kurias jie ten padėjo. Tad bankas yra gundomas noro pasidaryti pelno pasinaudojant kitų žmonių pinigais.

Jeigu bankai tiesiogiai paskolina tą auksą, tai kvitai, be abejo, dalinai nustoja savo vertės. Kai kurie kvitai tokiu atveju netenka padengimo auksu; žodžiu, bankas iš tikrųjų tampa bankrotu, nes negalėtų įvykdyti savo įsipareigojimų, jeigu to iš jo būtų pareikalauta. Jis nesugebėtų savo klientams gražinti jų nuosavybę, jeigu jie visi to panorėtų.

Paprastai bankai ima auksą ne tiesiogiai, o atspausdina nepadengtus arba „pseudo“ saugyklos kvitus, t.y. kvitus auksui, kurio saugykloje nėra ir negali būti. Ir jie juos skolina už palūkanas. Žinoma, ekonominiu požiūriu tai yra tas pats – atspausdinama daugiau sandėlio kvitų nei rūsiuose saugoma aukso. Bankas padaro štai ką: jis atspausdina aukso saugyklos kvitų, kurie niekuo nepadengti, visiems tikint, kad jų nominali vertė yra 100% padengta auksu. Šie pseudokvitai įsilieja į patiklį rinką kaip tikri kvitai ir tokiu būdu padidina realią šalies pinigų pasiūlą. Minėtame pavyzdyje, jeigu bankai išleis netikrus, auksu nepadengtus kvitus dviems milijonams uncijų, šalies pinigų pasiūla pakils nuo dešimties iki dvylikos milijonų uncijų aukso – bent jau kol šis triukas nebus išaiškintas ir ištaisytas. Dabar, šalia keturių milijonų aukso uncijų, esančių pas žmones, yra dar aštuoni milijonai pinigų pakaitalų, iš kurių tik šeši padengti auksu.

Pseudokvitų spausdinimas, kaip ir monetų klastojimas, yra *infliacijos* pavyzdys; ji bus dar nagrinėjama vėliau. *Inflaciją* galima apibrėžti kaip bet kokią *pinigų pasiūlos didėjimą ekonomikoje, kurį nelemia piniginio metalo atsargų didėjimas*. Tad pačia savo prigimtimi dalinio rezervo bankai yra inflacinės institucijos.

Bankų gynėjai atsako: bankai veikia kaip bet koks kitas verslas – jie rizikuoja. Iš tiesų, jeigu visi indėlininkai pareikalautų gražinti indėlius, bankai bankrotuotų dėl žymaus kvitų perviršio palyginti su saugyklose saugomu auksu. Bankai tiesiog kliaujasi tuo, kad ne visi iškart pareikalautų savo aukso (ir tai paprastai pasiteisina). Tačiau tarp „dalinio rezervo“ banko ir bet kokios kitos verslovės yra didžiulis skirtumas: kiti verslininkai rizikuoja savo pačių arba skolintu kapitalu, ir jeigu jie skolinasi, tai pasižada po tam tikro laiko skolą gražinti ir pasirūpina, kad turėtų pakankamai pinigų savo įsipareigojimą įvykdyti laiku. Jeigu Smitas metams pasiskolins 100 aukso uncijų, jis susitvarkys taip, kad turėtų 100 aukso uncijų reikiamu metu. Tačiau bankas nesiskolina iš savo indėlininkų; jis neįsipareigoja gražinti auksą nustatytu laiku ateityje. Veikiau jis įsipareigoja apmokėti kvitą auksu kada tik bus pareikalauta. Žodžiu, banknotas ar sąskaita nėra paskolos raštas; jis yra saugyklos kvitas svetimam nuosavybei. Be to, kai verslininkas skolinasi arba skolina pinigus, jis nepadidina pinigų pasiūlos. Paskolintos lėšos yra sutaupytos

lėšos, dalis esamos pinigų pasiūlos, kuri pereina iš taupytojo skolininkui. Tačiau banko emisija dirbtinai didina pinigų pasiūlą, nes į rinką pumpuojami pseudokvitai.

Taigi, bankas rizikuoja ne taip, kaip įprasta verslui. Skirtingai nuo verslininko jis nederina savo aktyvų laiko struktūros su pasyvų laiko struktūra, t. y. nesirūpina turėti pakankamai pinigų laiku apmokėti savo skoloms. Priešingai, dauguma jo pasyvų yra momentalūs, bet jo aktyvai tokie nėra.

Toks bankas kuria pinigus iš nieko, ir jam nereikia, kaip visiems kitiems, užsidirbti pinigų kuriant bei parduodant savo paslaugas. Žodžiu, toks bankas yra ir visada buvo bankrotas; tačiau jo bankrotas *atsiskleidžia* tik tada, kai klientai pradeda jį įtarti ir jį „apgula“. Joks kitas verslas nesusiduria su tokiu reiškiniu kaip „apgultis“. Joks kitas verslas negali būti įvartytas į bankrotą pernakt vien todėl, kad klientai nusprendžia atsiimti savo nuosavybę. Joks kitas verslas nekuria fiktyvių pinigų, kurie išgaruoja, kai jie tikrai paskaičiuojami.

Baisius ekonominius padarinius, kuriuos sukelia dalinio rezervo bankų pinigai, nagrinėsime kitame skyriuje. Čia tik padarysime išvadą, kad tokia bankininkystė, kaip ir bet kuri kita užslėptos vagystės forma, neturi moralinės teisės egzistuoti laisvoje rinkoje. Tiesa, ant banknoto ar sąskaitos nėra parašyta, kad saugykla įsipareigoja bet kurioju metu turėti visą padengimą auksu. Tačiau bankas pasižada pareikalavus jį grąžinti; todėl kai jis išleidžia bent vieną fiktyvų kvitą, jis jau sukčiauja, nes iškart tampa nepajėgus vykdyti savo įsipareigojimus ir padengti visus banknotų ir indėlių sąskaitas [15]. Tad apgaulė vykdoma būtent tada, kai išleidžiami pseudokvitai. Kurie konkretūs kvitai yra apgaulingi, gali išaiškėti tik po įvykusios banko apgulties (nes visi kvitai atrodo vienodai), kai pavėlavę klientai lieka nieko nepešę [16].

Jeigu laisvoje visuomenėje turi būti draudžiama apgaulė, tai dalinio rezervo bankininkystė turi būti draudžiama [17]. Tačiau tarkime, kad apgaulė ir dalinio rezervo bankininkystė nedraudžiama, o iš bankų reikalaujama tik to, kad jie dengtų savo įsipareigojimus auksu pagal pirmą pareikalavimą. Nepajėgumas tai padaryti iškart reikštų bankrotą. Tokia sistema yra žinoma kaip „laisvoji bankininkystė“. Ar ji sukeltų apgaulingų piniginių pakaitalų masinę emisiją, tad ir dirbtinį naujų pinigų kūrimą? Daugelis žmonių yra tuo įsitikinę, manydami, kad „laukinė bankininkystė“ tiesiog astronomiškai padidintų pinigų pasiūlą. Bet iš tikrųjų būtų priešingai – „laisvoji bankininkystė“ sukurtų kur kas „tvirtesnę“ pinigų sistemą nei dabartinė.

Bankus varžytų minėtieji trys apribojimai, ir varžytų pakankamai griežtai. Visų pirma, kiekvieno banko ekspansiją ribotų aukso praradimas kito banko naudai. Juk bankas gali imtis pinigų ekspansijos tik savo klientūros ribose. Tarkime, pavyzdžiui, kad bankas A, turintis 10 000 uncijų aukso indėlių, išleis 2000 fiktyvių aukso uncijų kvitų ir paskolins juos įvairioms žmonėms arba investuos į vertybinius popierius. Skolininkas arba ankstesnis vertybinių popierių savininkas naujus pinigus išleis įvairioms prekėms ir paslaugoms. Galiausiai šie pinigai pasieks savininką, kuris yra *kito*, B, banko klientas.

Tada bankas B pareikalaus, kad bankas A padengtų savo kvitą auksu taip, kad tas auksas būtų pergabentas į banko B rūsius. Suprantama, kuo platesnis yra kiekvieno banko klientų ratas ir kuo daugiau jo klientai prekiauja tarpusavyje, tuo daugiau yra galimybių bankui plėsti savo kredito ir pinigų pasiūlą. Juk jeigu banko klientūra nedidelė, tai labai greitai po padirbtų pinigų išleidimo iš jo bus pareikalauta juos padengti – bet, kaip matėme, turimų lėšų jam pakaks tik dalies įsipareigojimų įvykdymui. Tad bankui vengiant bankroto

pavojaus iš šios pusės, kuo mažesnė bus jo klientūra, tuo didesnę aukso dalį jis turės laikyti rezerve ir tuo mažiau turės galimybių ekspansijai. Jeigu kiekvienoje šalyje yra tik vienas bankas, tai erdvės ekspansijai yra žymiai daugiau nei tuo atveju, jeigu bendruomenėje būtų po vieną banką kas dviems žmonėms. Kitoms sąlygoms esant lygioms, kuo daugiau yra bankų ir kuo jie smulkesni, tuo „griežtesnė“ (ir geresnė) bus pinigų pasiūla. Panašiai, banko klientūrą riboja ir tie, kurie apskritai nesinaudoja bankais. Kuo daugiau žmonių naudojami pačiu auksu, o ne bankiniais pinigais, tuo mažiau erdvės lieka bankinei infliacijai.

Tačiau tarkime, kad bankai sudaro kartelį ir susitaria apmokėti vienas kito kvitus nereikalaudami jų padengimo. Ir dar tarkime, kad bankiniais pinigais naudojami visi. Ar išlieka kokie nors apribojimai bankų ekspansijai? Taip, nes išlieka klientų pasitikėjimo bankais stabdis. Nuolat didėjant banko kredito ir pinigų pasiūlai vis daugiau klientų pradės nerimauti dėl rezervo dalies mažėjimo. O tikrai laisvoje visuomenėje tie, kurie suvokia realų bankų sistemos nemokumą, gali kurti antibankines sąjungas, raginančias klientus atsiimti savo pinigus kol ne vėlu. Žodžiu, tokių sąjungų raginama bankų apgultis ar net vien tokių sąjungų atsiradimo grėsmė leidžia stabdyti ir sukti atgal piniginę ekspansiją.

Šiais svarstymais nesiekiamo pasmerkti *kredito* praktiką, gyvybiškai svarbią funkciją laisvoje rinkoje. Kreditiniame sandoryje pinigų (dabartyje naudingos gėrybės) savininkas iškeičia juos į skolos grąžinimo pasižadėjimą, kuris turi būti įvykdytas sutartu laiku ateityje (pasižadėjimas kaip „ateities gėrybė“), o palūkanų dydis atspindi skirtumą tarp dabarties ir ateities gėrybių vertinimo rinkoje. Tačiau banknotai ar banko depozitai *nėra* kreditas; jie yra saugyklos kvitai, suteikiantys teisę pagal pirmą pareikalavimą atsiimti pinigus (t.y. auksą) iš banko saugyklų. Skolininkas tvarkosi taip, kad galėtų grąžinti skolą nustatytu laiku; dalinio rezervo bankininkas niekada negali įvykdyti daugiau nei tik menką dalį savo įsipareigojimų.

Kitame skyriuje nagrinėsime įvairias valdžios kišimosi į pinigų sistemą formas, daugumos kurių tikslas yra ne tramdyti apgaulingą pinigų leidybą, bet priešingai – šalinti šiuos ir kitus natūralius infliacijos stabdžius.

[14] Trečia pinigų pakaitalų forma yra simbolinės monetos (*token coins*) labai smulkiems pirkimams. Iš principo, jie nesiskiria nuo banknotų, tik yra „spausdinami“ ant pigaus metalo, o ne ant popieriaus.

[15] Žr. Amasa Walker, *The Science of Wealth*, 3rd ed. (Boston: Little, Brown, and Co., 1867) p. 139-41; o p. 126-232 – puikią dalinio rezervo bankininkystės analizę.

[16] Galbūt libertarinėje sistemoje „bendros garantijos depozitas“ (*general warrant deposit*) (leidžiantis grąžinti savininkui bet kokią homogenišką prekę) taptų „specifinės garantijos depozitu“, kuris, panašiai kaip lydraščiai, užstato kvitai, dokų kvitai ir t.t., nustato nuosavybės teisę į konkrečius, specifiskai žymimus objektus. Juk bendros garantijos depozito atveju saugykla gundoma pasinaudoti saugomomis prekėmis kaip savo, o ne kaip klientų nuosavybe. Būtent taip elgiasi bankai. Žr. Jevons, op. cit., p. 207-12.

[17] Apgaulė yra *užslėpta* vagystė, nes ji reiškia, kad jau gavus vertybę sandoris nevykdomas. Trumpai, jeigu A parduoda B dėžę su etikete „kukurūzų dribsniai“, o atidarius ten pasirodo šiaudai, tai A apgaulė yra ne kas kita, kaip B nuosavybės vagystė. Panašiai ir saugyklos kvitų nesamam auksui, panašiu į tikrus kvitus, spausdinimas yra turto savininkų apgaudinėjimas.

Šioje rubrikoje publikuojame įsimintiniausias instituto ekspertų mintis apie ekonominę politiką, kurios buvo pristatytos „LLRI dienoraštyje“ (www.blogas.lt/LLRI/). Per sausio-kovo mėnesius LLRI dienoraštyje iš viso buvo publikuota 42 LLRI ekspertų komentarai.

Vytautas Žukauskas: Apie prognozavimą

2009-03-06 | LLRI nuo 1997-ųjų dukart per metus atlieka Lietuvos ekonomikos tyrimą, kuriame pateikiami Lietuvos ekonomikos rodiklių vertinimai ir jų prognozės, paremti rinkos dalyvių nuomone. Tyrimas paremtas apklausa, kurioje dalyvauti kviečiame sėkmingai dirbančių įmonių specialistus.

Šią savaitę pristatinėjome 23-įjį Lietuvos ekonomikos tyrimą. Turbūt kiekvienoje spaudos konferencijoje, skirtoje šiam tyrimui, iš auditorijos pasigirsta toks ar panašus į jį klausimas: kiek šis tyrimas yra patikimas ir ar galima daryti reikšmingas išvadas, apklausus kelias dešimtis žmonių? Manau, jog kiekvieną kartą į šį klausimą randame puikų atsakymą, tačiau šis klausimas vertas kiek išsamesnio aptarimo.

Esame linkę pasitikėti įvairių, autoritetais laikomų institucijų ir įmonių ekonominėmis prognozėmis. Tačiau nuostabą kelia tai, kad retas iš prognozuojančiųjų pateikia savo prognozės metodą, o jei ir pateikia – retas iš mūsų juo pasidomi. Atrodo, intuityviai tikime, kad už kiekvienos prognozės slypi didelis, sudėtingas, paprastam žmogui sunkiai suprantamas ir visa aprėpiantis ekonometrinis-matematinis modelis. Manau, jog susiduriame su paradoksaliu reiškiniu, kai prognozėmis pasitikime būtent todėl, kad iš tikro nė nežinome, kas slypi už kiekvienos iš jų.

Neįmanoma sukurti ekonominio modelio, kuris sugebėtų įvertinti visus įtaką prognozuojamam ekonomikos reiškiniui turinčius kintamuosius. Modelis yra realybės supaprastinimas, o tai neišvengiamai veda į paviršutiniškumą. Ekonomika yra gyvas organizmas, jos variklis yra individų elgesys. Pasaulyje nėra sukurta modelio, kuris sugebėtų įvertinti visus žmogaus elgesį veikiančius veiksnius. Pavyzdžiui, kaip į ekonometrinių BVP prognozės modelį galima įtraukti individualios veiklos apmokestinimo pasikeitimą?

Tačiau manau, kad prognozės būdų, galinčių šį veiksnių įvertinti, yra. Tai tie patys žmonės, individai, veikiantys ekonomikoje ir ją sudarantys. Jie geriausiai žino, kokį svorį jiems turi nauja individualios veiklos apmokestinimo tvarka, jie yra arčiausiai visų ekonominę veiklą įtakančių kintamųjų, kuriuos bet koks modelis sugebės įvertinti tik apgraibomis.

Nesu nusiteikęs prieš modelius ar skaičiavimą – man skaičiuoti patinka, mėgstu „kiekybišką kokybės vertinimą“. Tačiau toks sudėtingų modelių garbinimas ir tikėjimas jais yra naivus kiekybiškai neapibūdinamų reiškinių supaprastinimas. Manau, kad jis mažų mažiausiai neturėtų būti laikomas reikšmingesniu nei sėkmingai ekonomine veikla užsiimančių žmonių vertinimai. Aklas pasitikėjimas skaičiavimais ir reikšmingų veiksnių ignoravimas priveda prie tokių reiškinių kaip šiandieninė pusės milijardo skylė nacionaliniam Lietuvos biudžetui.

Kaetana Leontjeva: Ką subsidijuosi, tą ir gausi

2009-01-09 | Jau antrus metus nauji Lietuvos tėveliai gali džiaugtis dvejus metus išmokamomis motinystės (tėvystės) pašalpomis. Pašalpos dydis priklauso nuo pašalpa gaunančio asmens kompensuojamojo uždarbio, tad nenuostabu, kad žmonėms

atsirado didžiulė paskata gauti kuo didesnę atlyginimą. Praeitų metų pabaigoje „Sodros“ darbuotojai prabilo apie vieša paslaptimi buvusius sukčiavimus, kai darbuotojų atlyginimai pagal susitarimą pakeliami taip, kad darbuotojas gautų didesnes pašalpas.

Šiandienos „Lietuvos ryte“ [rašoma](#) apie neįtikėtiną skambučių, kurio iš „Sodros“ susilaukė viena Kauno baldų gamybos įmonės savininkė ir direktorė. Metų pabaigoje padidėjo jos ir dviejų pavaldinių alga, o tai „Sodros“ atstovei pasirodė įtartina: „Sodros“ atstovė klausinėjo, kodėl didinami darbuotojų atlyginimai, ir perspėjo, kad informacija apie įmonės veiklą bus perduota Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (FNTT) pareigūnams.“ „Sodrai“ įtarimus sukelti gali visos didėjančios algos, nesvarbu, ar jas gauna vyras ar moteris, – juk abi lytys yra tinkamos motinystės (tėvystės) pašalpomis gauti.

Čia reikia atskirti du dalykus: vienais atvejais pas giminaičius ar draugus įdarbintos moterys algas gauna ant popieriaus, tačiau faktiškai jos išmokamos nėra; kitais atvejais asmuo dirba tą patį darbą, tačiau bendru susitarimu jo(s) atlyginimas padidėja. Pirmasis variantas yra nusikaltimas, tačiau dėl antrojo verta diskutuoti, nes įrodyti sukčiavimą nėra lengva. Kaip atskirti, kada atlyginimas padidėjo susitarus, o kada jis buvo pakeltas darbdavio iniciatyva, pvz., jam net nežinant apie būsimą tėvystę? Be to, įvesdama atlyginimo kompensavimo mechanizmą ir padidindama kompensavimo lygį (kaip kad buvo daroma per pastaruosius keletą metų), valdžia pati paskatino tokius žmonių sukčiavimus.

Įsivaizduokime, kad per dvejus metus gaunamų pašalpų suma yra kaina, už kurią valstybė nusiperka vaiko gimimą. Jeigu vaiko tiekėją (būsimą mamą) kaina tenkina, ji nutaria gimdyti. Tarkim, kaina, kurią Agnė norėtų gauti už vieną vaiką, turėtų viršyti 50 000 Lt., o už mažesnę kainą ji vaiko negimdys. Agnė uždirba 1 500 Lt. per mėnesį, tad suma, kurią ji gautų 2 m. motinystės atostogų laikotarpiu siekia tik 33 300 Lt. (1 500 * 12 + 1 500 * 0.85 * 12; nediskontuojant). Taigi, Agnė nebando pastoti ir lieka dirbti savo darbe. Bet ji sužino, kad yra galimybė susitarti su darbdaviu ir pasididinti atlyginimą. Sudarius paprastą lygtį ji apskaičiuoja, kokio dydžio atlyginimui esant valstybė jai išmokėtų 50 000 Lt.:

$$12 * X + 12 * 0.85 * X = 50\ 000$$

$$22,2 X = 50\ 000$$

$$X = 2\ 252$$

Taigi, jos naujasis atlyginimas turėtų būti bent jau 2 252 Lt. per mėnesį. Toliau seka laiminga istorijos pabaiga...

Nepamirškime, kad pagrindinis motinystės (tėvystės) pašalpų tikslas yra didinti Lietuvos gimstamumą. Agnei ir jos darbdaviui nesukčiavus, jos vaikas nebūtų gimęs. Nepateisinu tokių sukčiavimo atvejų, tačiau tik noriu atkreipti dėmesį, kad ką valdžia subsidijavo – tą ir gauna.

Žilvinas Šilėnas: Laisvų mainų naudos iliustracija – kraujas už pinigus

2009-02-25 | Vakar ryte per „Labo ryto“ apžvalgą girdėjau, kad esą padaugėjo už pinigus kraujo duodančių žmonių. Sakoma, kad net ir tas 40 Lt, kuriuos gauna žmogus už kraują, padeda išgyventi darbo netekusiems žmonėms.

Tema, o juo labiau situacija, – ne iš gražiųjų (bent jau iš pirmo žvilgsnio). Garantuojau, kad didžiąjai daugumai žmonių situacija, kai kažkas duoda arba yra priverstas duoti kraujo už pinigus, atrodo kone pasibaisėtina. Manau, ne vienas pagalvojo „Dagyvenome“ arba „Štai jums ir nepriklausoma Lietuva“.

Kaip bebūtų, ši situacija gerai parodo savanoriškų mainų naudą kiekvienai juose dalyvaujančiai šaliai. Kitaip tariant, dėl mainų kiekviena pusė gauna tai, ko jai trūksta: kraujo bankui – kraujo, kraujo donorui – pinigų. Manau, niekas neprieštaraus, kad šie mainai vyksta savanoriškai. Be to, kur jau kur, bet kraujo donorystės centre donorui (pardavėjui) yra gerai paaiškinama, kokį poveikį organizmui turi kraujo davimas, kaip elgtis davus kraujo. Todėl (ir ne tik todėl) informacijos asimetrijos problema, kuria kaltinama laisva rinka, čia yra maksimaliai išspręsta. Galų gale, jei neklystu, kraujo negalima duoti dažniau nei dvi savaites, todėl vedamas registras ir t.t. Kitaip tariant, imamasi visų priemonių, kad kraujo davimas (už dyką ar už pinigus) donorui (pardavėjui) neatneštų žalos.

Labai norint čia galima pradėti smarkiai ir daug ginčytis, kad čia nėra laisvi mainai, tačiau, manau, niekas nepaneigs, kas šie mainai yra savanoriški, t.y. nepriverstiniai. O čia paaiškėja sena tiesa, kad savanoriški mainai yra naudingi abejoms juose dalyvaujančioms pusėms (ir tokiuose mainuose visai nesvarbu, ar kiekviena pusė gauna po lygiai naudos).

Prieš baisintis tokiais mainais ar „tokia ekonomika“ reikia prisiminti, kad tokie ekonominiai sprendimai atsiranda renkant tarp mažesnės blogybės (arba didesnės naudos). Kitaip tariant, „baisi“ yra situacija, kurioje atsiduria žmogus, pardavinėjantis kraują tam, kad nusipirktų maisto, o ne ekonominė logika, kuria jis vadovaujasi. Ekonominė logika, racionalus veiksmas ir laisvi mainai jam leidžia pagerinti žmogaus prastą situaciją daug labiau nei potencialus besipiktinančiųjų choras.

** Žinau, kad priešdėlis „da-“ nevertotinas. Bet nepaisant to, kasdienėje kalboje jo vis tiek apstu*

Rūta Vainienė: Kaip valdžia sutaupė 2 milijardus

2009-01-05 | Kai naujoji koalicija „paėmė valdžią“ ir valstybės finansuose atrado 4 milijardų skylę, ji tarė: „Naštą pasidalinsime perpus: 2 milijardais pakelsime mokesčius, 2 milijardus sutaupysime karpdami viešojo sektoriaus išlaidas.“ Dabar jau žinome, kad mokesčiai tikrai buvo stipriai pakelti. Ar pavyks surinkti 2 milijardus – galia lažintis, kad ne. Taip pat žinome, kad viešojo sektoriaus išlaidos 2009 m., palyginti su 2008 m., padidėjo 400 milijonų. Kaip gi čia taip – karpė karpė, o nukirpo, kad pailgėtų? Labai jau primena multiplikacinio filmuko herojų vardą Satrebla. Tikrasis jo vardas buvo Albertas, tačiau atvirksčiai įdėjus sraigtelį, tam žmogeliukui viskas tapo atvirksčiai. Kaip čia taip yra, kad taupymas valdžioje reiškia išlaidų kėlimą?

O yra štai kas. Valdžia karpė ne išlaidas, o savo užgaidas. Užgaidų sąrašas buvo ilgas, jį sutrumpino. Ir tik tiek.

Įsivaizduokime įmonę, kuri ketino plėstis. Pirkti naują įmonę, priimti naujų darbuotojų, atnaujinti gamybą. „Taupymas“ satrebliškuoju būdu yra tokių planų atsisakymas. Niekas nepasikeičia, tik svajonės lieka svajonėmis. Sutaupėi svajonę kitam kartui. Arba įsivaizduokime šeimą. Ji įprastai nevažiuoja į Karibus atostogų ir turi vieną automobilį. Norėtų tris kartus per metus atostogauti Karibuose, taip pat persikelti į erdvesnį butą ir nusipirkti dar vieną automobilį, pageidautina prabangų. Satrebliškas taupymas būtų nekeisti savo gyvenimo standarto, viskas liktų kaip buvę - nei padidėtų, nei sumažėtų. Tačiau gi kiekvienas suprantame, kad tai nėra joks taupymas. Taupymas yra tada, kai atostogų važiuodavom, o dabar jį teks parduoti, kai įmonėje dirbo 100 žmonių, o lieka 80, kai alga buvo 1000, o dabar tegausi 800.

Fantastiškuoju satrebliškuoju valdiškuoju būdu galima sutaupyti milžiniškas sumas. Kad ir 100 milijardų. Tereikia tik smagiai pasvajoti apie naujas mokyklas, darželius, dosnias socialines išmokas, pakeltas algas, naujus pastatus ir panašiai - o po to viso šito nedaryti – ir sutaupėi! Valdžia ir šiandien, krizės ir visuotinio taupymo metu, 400 milijonų pakėlus savo išlaidas nenustoją pabrėžti, kad sutaupė, kad buvo solidari su tais, kuriems mokesčiai pakelti ne sapne, o gyvenime. Prie šios temos matyt grįšime dar ne kartą. Juk tai chrestomatinis žmonių mulkinimo pavyzdys, įtrauktinas ne tik į Vikipedią, bet ir į mokslines studijas. O kol toks satrebliškas taupymas nėra įrodytas, gal valdantiejiems vertėtų praeiti patikrinto nesatrebliškojo taupymo stažuotę, kad ir dėl krizės darbo netekusių GYVŲ žmonių šeimoje.

„Laisvąją rinką“ galima užsisakyti LLRI interneto svetainėje adresu www.lrinka.lt/uzsakymas.phtml arba atsiuntus el. laišką adresu Laura@lrinka.lt ir nurodžius savo vardą, pavardę ir el. pašto adresą, kuriuo norite gauti leidinį.

„Laisvoji rinka“ taip pat publikuojama internete adresu www.lrinka.lt/Leidiny/index.phtml.

Pageidavimus, siūlymus, klausimus siųskite el. paštu Laura@lrinka.lt.

Leidinyje spausdinamų LLRI ekspertų rašinių autorinės teisės © priklauso LLRI. Perspausdinti šiuos leidinio straipsnius leidžiama tik su nuoroda į „Lietuvos laisvosios rinkos institutą“, prieš tai suderinus telefonu (5) 252 62 63.

„Laisvąją rinką“ leidžia Lietuvos laisvosios rinkos institutas – pelno nesiekianti organizacija, įsteigta 1990 metais įtvirtinti individo laisvės ir atsakomybės, laisvosios rinkos bei ribotos valdžios idėjas.

LLRI adresas:
Lietuvos laisvosios rinkos institutas
J.Jasinskio g. 16A
2001 Vilnius
Tel. (5) 252 62 55, (5) 252 62 63
Faks. (5) 252 62 58
www.lrinka.lt
www.blogas.lt/LLRI